

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Кафедра публічного управління та адміністрування

Радомський Михайло Мирославович

УДК 341.334

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
СТАТУС КАНДИДАТА НА ВСТУП ДО ЄВРОСОЮЗУ:
ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Публічне управління та адміністрування
281 «Публічне управління та адміністрування»

_____ **М.М. Радомський**

Науковий керівник: Малімон Віталій Іванович, к.держ.упр., доцент

Допущено до захисту:

Завідувач кафедри,
д.держ.упр., професор

_____ **І.П. Лопушинський**

Рецензент:

д.політ.н., доцент

_____ **В.І. Остап'як**

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Івано-Франківськ – 2024

АНОТАЦІЯ

Радомський М. М. Статус кандидата на вступ до Євросоюзу: виклики для України. – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2024.

В магістерському дослідженні висвітлено сутнісні характеристики статусу країни-кандидата на вступ до Євросоюзу. Досліджено історичні аспекти європейської інтеграції та виокремлено основні етапи співробітництва України з ЄС. Розкрито особливості імплементації положень Угоди про асоціацію у різних сферах економіки України.

Доведено необхідність узгодження національного законодавства з відповідними положеннями *acquis* ЄС, проведення відповідних адміністративних та інституційних реформ, підвищення ефективності взаємодії на різних рівнях співпраці.

Ключові слова: європейська інтеграція, економічне співробітництво, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, статус кандидата на вступ до Євросоюзу.

ANNOTATION

Radomskyi M.M. Status of a candidate for accession to the European Union: challenges for Ukraine. – Manuscript.

Master's Research Paper for the specialty 281 «Public Administration». – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. – Ivano-Frankivsk, 2024.

The master's research highlights the essential characteristics of the status of a candidate country for accession to the European Union. The historical aspects of European integration are studied and the main stages of Ukraine's cooperation with the EU are highlighted. The peculiarities of implementation of the Association Agreement in various sectors of the Ukrainian economy are revealed.

The author proves the need to harmonise national legislation with the relevant provisions of the EU acquis, to carry out relevant administrative and institutional reforms, and to increase the efficiency of interaction at various levels of cooperation.

Key words: European integration, economic cooperation, EU-Ukraine Association Agreement, candidate status for accession to the European Union.

ПЛАН

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС	9
1.1 Теоретичні засади євроінтеграції	9
1.2 Основні етапи співпраці України та ЄС	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ ТА ЄС	29
2.1 Організація виконання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні	29
2.2 Особливості імплементації положень Угоди про асоціацію у різних сферах економіки	37
2.3 Проблемні аспекти реалізації положень Угоди про асоціацію України та ЄС	56
РОЗДІЛ 3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	63
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80

ВСТУП

Актуальність теми. Європейський Союз — це міждержавне об'єднання, участь в якому є бажаною для низки країн, серед яких і Україна. ЄС є об'єднанням новітнього типу, де країни-члени юридично залишаються суверенними державами, які добровільно «об'єднали свої суверенітети для того, щоб збільшити свою потужність та вплив у світі, якого жодна з країн-членів не могла б досягти наодинці». Можна зазначити, що процес розширення Європейського Союзу супроводжується певними змінами правового статусу на кожному етапі й також супроводжується делегуванням суверенних повноважень до спільних органів ЄС.

У зв'язку з вибором Україною європейського вектора розвитку, підписанням угоди з ЄС та її синхронною ратифікацією Верховною Радою України і Європарламентом 16 вересня 2014 р., дослідження правового регулювання правовідносин України та ЄС, правової природи Угоди про Асоціацію, імплементаційного механізму найбільшого та безпрецедентного міжнародно-правового документа для України є надзвичайно актуальним.

Для Європейського Союзу Угода про асоціацію з Україною — це, насамперед, ефективний інструмент поширення власних правових цінностей і стандартів на правові системи третіх країн. За допомогою угод про асоціацію ЄС прагне забезпечити політичну стабільність у відносинах із країнами-партнерами та створити сприятливе зовнішньоекономічне середовище через взаємне відкриття ринків на засадах дотримання правових стандартів цього міждержавного об'єднання.

Теоретичну та практичну основу дослідження формують праці як вітчизняних учених, так і зарубіжних науковців. У науковому дискурсі євроінтеграційних процесів серед зарубіжних вчених слід виділити публікації таких авторів, як: Д. Дайнен, Р. Дарендорф, Ж. Зіммерман,

Й. Коломер, Ж. Моне, А. Моравчік, Д. Най, Б. Росамонд, А. Спінеллі, Г. Ферховштадт, Ю. Хабермас, С. Хоффман, Ф. Шміттер, Х. Шульц та ін.

Розвиток відносин між Україною та ЄС в різних аспектах співробітництва, особливості євроінтеграційних реалій досліджуються такими українськими вченими як: С. Беренда, С. Віднянський, І. Жовква, Е. Казміришин, Я. Костюченко, І. Кухарчук, В. Муравйов, Ю. Палагнюк, Л. Паянова, Л. Прокопенко, Л. Хомутенко, І. Яков'юк та ін.

Проте роботи багатьох дослідників характеризуються фрагментарністю вивчення лише певної сфери Угоди про асоціацію, але не загальним її аналізом, беручи до уваги й особливості та значення Угоди про асоціацію. Запропоноване дослідження має на меті заповнити прогалину у визначенні місця Угоди про асоціацію у політико-економічній системі України та наслідків її імплементації.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження — визначення місця Угоди про асоціацію у політико-економічній системі України, з'ясування перспектив членства України в ЄС.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- розкрити основні етапи європейської інтеграції і співробітництва України та ЄС;
- дослідити організацію виконання Угоди про асоціацію України та ЄС;
- висвітлити особливості імплементації положень Угоди про асоціацію у різних сферах економіки України;
- з'ясувати проблемні моменти реалізації положень Угоди про асоціацію України та ЄС;
- обґрунтувати шляхи усунення проблем та визначення перспективних напрямків щодо набуття Україною членства в ЄС.

Об'єкт дослідження — процеси державного управління в сфері європейської інтеграції.

Предмет дослідження — особливості набуття статусу кандидата на вступ до Євросоюзу та існуючі виклики для України.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерського дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дає змогу досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. За допомогою діалектичного методу наукового пізнання було досліджено як виникнення та розвиток євроінтеграції на рівні Європи, так і основні етапи розвитку євроінтеграції України. Аналіз і синтез застосовано у процесі визначення чинників, котрі визначають реалізацію державної політики у сфері європейської інтеграції України. Системний і структурно-функціональний аналіз використано з метою всебічної характеристики особливостей політичної та економічної співпраці між ЄС та Україною. Абстрактно-логічний метод застосовано для теоретичного узагальнення й формування висновків.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у:

— правотворчій діяльності — при підготовці нормативно-правових актів, які регулюють здійснення державної політики у сфері європейської інтеграції України;

— правозастосовчій діяльності — для підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування у сфері європейської інтеграції України;

— навчальному процесі — при розробленні нових та оновленні існуючих навчальних курсів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Опис структури роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи — 89 сторінок, з них основний текст на 79 сторінках, список використаних джерел (94 найменування, з них 4 англійською мовою) на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

1.1 Теоретичні засади євроінтеграції

Ідея об'єднання Європи має давні історичні корені і бере свої початки від Римської імперії Юлія Цезаря до пізніших спроб об'єднання Європи силою Наполеоном Бонапартом, а також А. Гітлером. До думки про об'єднання Європейського континенту зверталися такі видатні мислителі, як Ж.-Ж. Руссо, І. Кант та ін. Зважаючи на те, що ідея європейської інтеграції не є новою, Ю. Палагнюк¹ наголошує на тому, що саме після Другої світової війни те об'єднання Європейського континенту, яке стало початком створення Європейського Союзу в його сучасній формі, можна назвати найбільш успішною та найбільш досліджуваною спробою європейської інтеграції. При цьому важливою є характеристика теоретичних засад інтеграції в Європі, яка досягла такого рівня, на якому управлінський аспект як практики, так і теорії функціонування ЄС стає все більш вагомим.

Багато століть Західна Європа асоціювалась із роздробленістю народів і держав, гострим суперництвом й постійними збройними конфліктами. У ХХ ст. саме Західна Європа була джерелом та головним полем бойових дій двох руйнівних світових воєн. За останні півстоліття ситуація в цій частині земної кулі радикально змінилась. Відтепер ніде у світі не існує таких тісних відносин міждержавного співробітництва. Ніде більше не створені настільки міцні та ефективні гарантії недопуску антагонізмів між сусідніми державами. Ніде міжнародні кордони не є такими прозорими для руху товарів, послуг й факторів виробництва. Все це стало можливим завдяки європейській інтеграції. На сьогодні Рада Європи та ЄС об'єднують країни Західної,

---

¹ Палагнюк Ю. В. Еволюція теоретичних основ європейської інтеграції : державно-управлінський аспект. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/7.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/7.pdf).

Центральної та Східної Європи. Було б невірно уявляти сучасний Європейський Союз як геніальне творіння його «батьків-засновників», які з самого початку мали перед очима конкретну стратегічну ціль. Навпаки, теперішні структури ЄС є продуктом об'єктивно обумовленого, хоча і спірного розвитку Західної Європи у післявоєнний період. Звернення до історії «європейського будівництва», до різноманітних планів «об'єднання Європи» дозволяє краще зрозуміти інтеграційні процеси, які відбуваються в Європі. У зв'язку з цим вивчення історії європейської інтеграції стає особливо актуальним².

Процеси європейської інтеграції були предметом різних історичних концепцій, зокрема таких, як неофункціоналізм і теорія міжурядового підходу. Головна відмінність зазначених концепцій полягала у протилежній оцінці соціальної природи інтеграції та ролі національної держави. Неофункціоналісти, такі як Е. Хаас та Л. Ліндберг, пов'язували інтеграцію із суспільними процесами, із цілеспрямованою діяльністю політично активних груп; інтеграцію вони розуміли як наслідок спонтанної політичної взаємодії. Прихильники міжурядового підходу (С. Хоффман, Д. Пучала), навпаки, наголошували на центральній ролі держав в інтеграційному процесі. Практичний результат останнього був, на їхню думку, вектором зіткнення національних інтересів і співвідношення національних сил держав³.

Методологічно в ході наукового аналізу європейської політичної інтеграції необхідно виходити з такого положення: політичні відносини утворюють найважливішу підсистему системи міжнародних відносин з власною структурою, функціями, процесом розвитку. Одна з найголовніших функцій цієї підсистеми полягає в синтезі, детермінації, відображенні всіх інших видів відносин, які виступають як самостійні підсистеми в системі міжнародних відносин. Тривалі теоретичні дискусії з концептуальних

---

² Беркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках ХХ ст. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38410714.pdf>.

³ Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук : 12.00.11. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2020. С. 12.

проблем євроінтеграції розвивались на тлі двох протилежних підходів — спочатку, але меншою мірою, федералізму, який можна назвати скоріше теоретичним підходом, ніж теорією, а більшою мірою — функціоналізму (неофункціоналізму) і теорії міжурядовості (інтергавернменталізму) та їх подальшої модифікації до реалій сьогодення. Вони зосереджувалися на широкому колі проблемних питань щодо форм і механізмів обмеження чи, навпаки, посилення національного суверенітету в процесі інтеграції ⁴.

Першою ідейною основою інтеграції є належність країн-членів до однієї європейської цивілізації. Європа — один із найкращих прикладів, де географічні рамки великою мірою збігаються із цивілізаційними кордонами. «Усі народи Європи мають спільну фізіологію, деяку сімейну схожість... Є загальна нитка, що зв'язує їх усіх в одне ціле... Крім спільного характеру, у кожного з цих народів є свій приватний характер. Вони формують ідейну спадщину цих народів. Це — ідеї обов'язку, справедливості, права, порядку... Це й утворює атмосферу Заходу; це — більше ніж історія, більше ніж психологія: це фізіологія європейської людини», — писав ще в XIX ст. російський мислитель Петро Чаадаєв ⁵.

У рамках європейської цивілізації сформувалися спільні цінності — головні принципи облаштування суспільства та держави, що їх поділяє більшість громадян. Процес формування системи європейських цінностей відбувався поетапно: кожний період історії залишив спадщину, яка вплинула на формування ціннісних орієнтирів європейців. Від Стародавньої Греції Європа отримала уявлення про фундаментальні категорії філософії, етики, естетики, основні форми державного устрою; від Стародавнього Риму — право, яке вперше відділило приватну сферу від публічної, закріпило поняття приватної власності. Епоха Ренесансу та Реформації сформувала таку

---

⁴ Беркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках XX ст. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38410714.pdf>.

⁵ Ферховштадт Г. Маніфест для нової Європи. К. : Видавництво «К. І. С.», 2007. С. 45–46.

характерну психологічну рису європейців, як індивідуалізм, під яким мається на увазі власна гідність, ініціативність, особиста відповідальність⁶.

Варто звернути увагу на те, що євроінтеграція не базувалася виключно на ідеях та гаслах. У повоєнний період було зроблено певні кроки, які заклали фундамент сучасної євроінтеграції. Так, у 1947 р. створено Організацію європейського економічного співтовариства, яка фактично стала фундаментом євроінтеграції у економічній сфері⁷. Трохи пізніше, зокрема 17 березня 1948 р., у Брюсселі було підписано договір про створення Західного союзу (Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Велика Британія, Франція), метою якого було попередження відновлення німецької загрози⁸. Згодом, 05 травня 1949 р., на підставі підписання Лондонської угоди, з'явилася Рада Європи⁹. Усі ці події створили підґрунтя для початку процесу євроінтеграції.

Євроінтеграція є послідовним процесом, який пройшов певні етапи становлення й розвитку. На загальноєвропейському рівні, євроінтеграцію можна поділити на наступні етапи, на підставі змістового наповнення цього процесу:

- конкретизація ідеї євроінтеграції (1944–1957 рр.);
- підписання та виконання Римських договорів (1957–1986 рр.);
- визначення подальших цілей євроінтеграції (1986–1992 рр.);
- утворення та подальше розширення ЄС (1992 р. – дотепер)¹⁰.

Перший етап євроінтеграції характеризується: 1) конкретизацією ідеї євроінтеграції у Європі у 40–50 рр. ХХ ст.; 2) політико-правовим оформленням об'єднавчих ініціатив шляхом підписання багатосторонніх міжнародних договорів європейськими країнами; 3) галузевою інтеграцією

⁶ Львова О. Г. Ідейні засади європейської інтеграції. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6145/L%27vova_Ideyni_zasady_yevropeys%27koyi_intehr_atsiyi.PDF.

⁷ Організація економічного співробітництва та розвитку : історія. URL : <http://www.oecd.org/about/histor>.

⁸ Яков`юк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС : загальнотеоретичний аналіз : монографія. Харків : Право, 2013. С. 54.

⁹ Рада Європи : хто ми. URL: <https://www.coe.int/ru/web/about-us/who-we-are>.

¹⁰ Казміришин Е. О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К., 2019. С. 27.

«європейської шістки»: Бельгії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, ФРН та Франції; 4) початком функціонування неконсолідованих органів на рівні «європейської шістки».

Офіційним початком євроінтеграції вважається 09 травня 1950 р. коли була проголошена декларація Р. Шумана, яка увійшла в історію європейської інтеграції як «План Шумана». Суть своєї пропозиції Р. Шуман сформулював так: «Головне у нашій пропозиції — створити над державами наднаціональну владу, яка б стала виразом солідарності між країнами, у якій відбувається часткове злиття їх національних суверенітетів. Наднаціональна влада під час прийняття рішень буде незалежною як від держав, так і від приватних інтересів». Фактично Р. Шуман запропонував ідею економічної інтеграції, яка з часом мала перерости у політичну інтеграцію. Ідея економічної інтеграції конкретизувалася через пропозицію створити спільний ринок вугільної і сталевих продукції ФРН, Франції, Італії та країн Бенілюксу. Ця пропозиція стала офіційно оформленою 18 квітня 1951 р. шляхом підписання зазначеними державами Паризького договору про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі. Пізніше, 27 травня 1952 р., було підписано інший важливий документ — Договір про заснування Європейського оборонного співтовариства.

Цей Договір оформив ідею військової інтеграції «європейської шістки». Відповідно до його положень фактично мало зникнути поняття «національні збройні сили» для країн-учасниць. До складу європейської армії кожна країна-учасниця делегувала визначену Договором кількість дивізій. Жодних інших військових формувань, за винятком жандармерії, для підтримання внутрішнього правопорядку створювати не дозволялося. ФРН мала цілковито підпорядкувати свої збройні сили об'єднаному командуванню.

До цього етапу євроінтеграції також належить розробка проекту Договору про створення європейського політичного співтовариства. Метою

цього договору була інтеграція країн «європейської шістки» у політичній сфері. Розробку проєкту майбутнього Договору було доручено Спільним зборам Європейського об'єднання вугілля і сталі. Хоча проєкт Договору був розроблений у 1953 р., він не набув чинності, оскільки не був ратифікований більшістю держав-членів майбутнього Договору ¹¹.

Другий етап розвитку євроінтеграції пов'язаний із підписанням і реалізацією Римських договорів у 1957–1986 роках. Цей етап євроінтеграції пов'язаний із: 1) визначенням і реалізацією основних завдань економічної інтеграції; 2) становленням інституційної структури Європейського співтовариства. Початок цього етапу євроінтеграції датований 23 березня 1957 р. Римських договорів про створення Європейського економічного співтовариства та про створення Європейського співтовариства з атомної енергії. Метою Європейського економічного співтовариства визначалося: 1) усунення внутрішніх торговельних бар'єрів усередині Співтовариства, тобто створення зони вільної торгівлі; 2) створення митного союзу; 3) створення спільного ринку, зокрема забезпечення вільного руху по території країн-учасниць Співтовариства товарів, послуг, капіталу, робочої сили. Метою Європейського співтовариства з атомної енергії визначалась співпраця країн-членів у використанні ядерної енергії у мирних цілях.

Третій етап 1986–1992 рр. характеризується: 1) визначенням подальших цілей євроінтеграції; 2) розширенням Європейського економічного співтовариства. Первісні цілі, визначені у Римських договорах 1957 р., були виконані до кінця 1969 року. Виникла необхідність визначення подальшого напрямку євроінтеграції, формулювання нових цілей та завдань. Крім того, на цьому етапі євроінтеграції відбувається розширення Європейського співтовариства. Його новими членами стають: 1) у 1973 р. — Велика Британія, Ірландія, Данія; 2) у 1981 р. — Греція; 3) у 1986 р. —

---

¹¹ Казміришин Е. О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К., 2019. С. 32.

Іспанія та Португалія. Визначальним документом цього етапу був Єдиний європейський акт: схвалений 1985 р. та підписаний у 1986 р., який набрав чинності у 1987 р. Фактично він був переглядом положень Римських договорів 1957 року. Метою цього Акта було: 1) створення до 31 грудня 1992 р. спільного ринку країн Європейського співтовариства; 2) запровадження спільної політики в соціальній сфері; 3) впровадження спільної політики в сфері охорони навколишнього середовища; 4) запровадження спільної політики з питань науково-технічного розвитку.

Четвертий етап євроінтеграції охоплює період з 1992 р. і триває досі. Він характеризується: 1) утворенням Європейського Союзу на основі Європейського економічного співтовариства; 2) продовженням інтеграційних процесів, зокрема у сферах: внутрішніх справ країн-членів ЄС; зовнішньої політики; юстиції та ін.; 3) подальшим розширенням Європейського Союзу.

Цей етап євроінтеграції можна відраховувати від підписання Маастрихтського договору від 07 лютого 1992 р., який юридично оформив заснування Європейського Союзу на базі Європейського співтовариства. У цьому Договорі зафіксовано три «опори», або «стовпи», на яких функціонує ЄС: «перша опора» охоплює питання щодо функціонування Європейського співтовариства: а) Європейського об'єднання вугілля і сталі; б) Європейського економічного співтовариства; в) Європейського співтовариства з атомної енергії. Вона стосується питань про: економічний та монетарний союз, митний союз, спільний ринок та ін.; «друга опора» визначена у розділі V Договору і регламентує питання про спільну зовнішню і безпекову політику; «третья опора» визначена у розділі VI Договору і присвячена питання про співпрацю у сфері правосуддя, юстиції та внутрішніх справ. Положення Маастрихтського договору, на наш погляд, важливі, ще й тим, що вони закріпили п'ять критеріїв, яким мають відповідати держави, які претендують на отримання членства у ЄС.

Критерії, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ до Європейського Союзу, були схвалені на засіданні Європейської Ради в Копенгагені у червні 1993 р. і включають у себе: 1) стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин (політичні критерії); 2) наявність дієвої ринкової економіки і здатність витримувати конкурентний тиск і дію ринкових сил у межах ЄС (економічні критерії); 3) здатність узяти на себе зобов'язання, що випливають із членства в ЄС, включаючи суворе дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу (інші критерії); 4) спроможність Європейського Союзу абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку європейської інтеграції, що є важливим фактором спільного інтересу як Союзу, так і держав-кандидатів. Іноді цей критерій називають «незалежним», оскільки його суть — забезпечення того, щоб вступ нових країн не послабив європейську інтеграцію¹².

Щодо першого, політичного критерію, то членство в ЄС під кутом зору політичних стандартів вимагає від країни-кандидата стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу і захист національних меншин. Статтею 6 Договору про Європейський Союз закріплено, що «Союз базується на принципах свободи, демократії, поваги до прав людини і основних свобод та верховенства права». Країни, які бажають стати членами ЄС, повинні не лише закріпити принципи демократії і верховенства права у своїх конституціях, але й втілювати їх у повсякденне життя. Конституції країн-заявників мають гарантувати демократичні свободи, включаючи політичний плюралізм, свободу слова і свободу совісті. Вони встановлюють демократичні інститути та незалежні органи правосуддя, органи конституційної юрисдикції, що створює умови для нормального функціонування державних установ, проведення вільних і справедливих виборів, періодичної зміни правлячої парламентської більшості, а також

---

¹² Жовква І. І. Критерії членства СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. Київ, 2010. С. 38–39.

визнання важливої ролі опозиції в політичному житті. Копенгагенська Європейська Рада дійшла висновку, що країни-кандидати мають бути здатними взяти на себе зобов'язання членства в ЄС у контексті відповідності цілям Договору про Європейський Союз, включаючи політичний, економічний і валютний Союз.

Наявність дієвої ринкової економіки характеризується такими елементами: — рівновага між попитом і пропозицією як результат вільної взаємодії ринкових сил; — лібералізація цін і торгівлі; — відсутність перешкод для доступу на ринок і виходу з нього; — наявність достатньої правової бази, включаючи регулювання права власності, виконання законів і контрактів; — досягнення макроекономічної стабільності, включаючи цінову рівновагу, стабільність державного фінансування та платіжного балансу; — суспільний консенсус щодо найважливіших питань економічної політики; — достатня розвиненість фінансового сектору для спрямування збережень на інвестування виробництва.

«Спроможність упоратися з конкурентним тиском та дією ринкових сил у межах Європейського Союзу» (цей складник економічного критерію має бути задоволений у середньостроковій перспективі — 5 років) оцінюється на основі аналізу таких факторів: — наявність дієвої ринкової економіки з достатнім рівнем макроекономічної стабільності, що дає змогу суб'єктам ринку приймати рішення в атмосфері стабільності й передбачуваності; — достатня кількість людських і матеріальних ресурсів, включаючи інфраструктуру (енергопостачання, телекомунікації, транспорт тощо), рівень освіти й дослідницької діяльності; — ступінь впливу урядової політики і законодавства на конкуренцію шляхом проведення торговельної політики, політики конкуренції, надання державної допомоги; — рівень і темпи інтеграції держави в ЄС перед його розширенням; — достатня частка малих фірм у структурі економіки, оскільки малі фірми отримують вигоду від спрощеного доступу на ринок.

Копенгагенська Європейська Рада дійшла висновку, що країни-кандидати мають бути здатними взяти на себе зобов'язання членства в ЄС у контексті відповідності цілям Договору про Європейський Союз, включаючи політичний, економічний і валютний Союз.

Третій критерій — «критерій членства» є, як свідчать переговори країн-кандидатів, найважчим для виконання. Під час проведення переговорів про набуття членства в ЄС конкретизований 31 критерій членства. Кожен із них відповідає одному з 31 розділів *acquis communautaire* («спільного доробку ЄС»). Виконання інституційних критеріїв є ключовим аспектом підготовки держави-кандидата до вступу в ЄС, оскільки вимагає не лише включення *acquis communautaire* до національного законодавства, а й забезпечення його дієвої імплементації за допомогою відповідних адміністративних та судових структур. Під час проведення переговорів про вступ застосовуються критерії, які відповідають тридцяти одному розділу *acquis communautaire*¹³.

Як бачимо, є очевидним, що Копенгагенські критерії стосуються насамперед внутрішньої демократії та економіки. Тому не викликає сумніву, що євроінтеграційний курс ставить перед країною насамперед завдання внутрішнього характеру.

Важливим документом, який належить до цього періоду, є Амстердамський договір від 02 жовтня 1997 року¹⁴. Метою підписання цього Договору було внесення змін та доповнень до Маастрихтського договору для реалізації Концепції «поглиблення співпраці».

Ще одним важливим документом цього етапу євроінтеграції є Ніццький договір від 26 лютого 2001 року¹⁵. Метою цього Договору є внесення змін у механізми інституційного розвитку ЄС з огляду на його майбутнє розширення. Так, наприклад, квоти представництва в інституціях

---

¹³ Копенгагенські критерії. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf.

¹⁴ Амстердамський договір від 02 жовтня 1997 р. URL: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>.

¹⁵ Ніццький договір від 26 лютого 2001 р. URL: http://ec.europa.eu/comm/nice_treaty/index_en.htm.

ЄС були перерозподілені з урахуванням потенційної можливості участі у них нових членів.

Останнім на сьогодні, фундаментальним за своїм значенням документом, який ми віднесемо до цього етапу євроінтеграції, є Лісабонська угода від 13 грудня 2007 року¹⁶. Положення цієї Угоди: 1) визначили цілі та цінності ЄС; 2) закріпили положення про модернізацію інституції ЄС; 3) розмежували компетенцію між ЄС та державами-членами ЄС; 4) визначили пріоритети політики ЄС у: економічній сфері, сфері безпеки і оборони, сфері правосуддя та боротьби із до чинністю, соціальної сфері; 5) визначили нові сфери співпраці: зміна клімату, енергетика та інші питання.

У цей період новими членами ЄС стають: 1) у 1995 р. — Австрія, Фінляндія, Швеція; 2) у 2004 р. — Естонія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія; 3) у 2007 р. — Болгарія, Румунія; 4) у 2013 р. — Хорватія.

У результаті євроінтеграції було створено ЄС. На сьогодні у науковій літературі на склалося однозначного розуміння того, чим є ЄС. Можна виділити наступні підходи та концепції, які пояснюють, що таке ЄС:

ЄС — це демократична імперія¹⁷;

ЄС — це, з певними застереженнями, конфедерація¹⁸;

ЄС — це федерація¹⁹.

Ми підтримуємо наукову позицію Е. Казміришина²⁰ стосовно того, що ЄС є міжнародним об'єднанням держав, оскільки на сьогодні його не можна віднести ні до імперій, ні до конфедерацій, ні до федерацій.

---

¹⁶ Лісабонська угода від 13 грудня 2007 р. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206655%202008%20INIT>.

¹⁷ Colomer Josep M. *Great Empires, Small Nations. The Uncertain Future of the Sovereign State*. London ; New York : Routledge, 2007. P. 5.

¹⁸ Vaubel R. Comments on article by Lenaerts and de Smijter. *Reforming of the Treaty on European Union. The Legal Debate*. The Hague : Kluwer Law International, 1996. P. 204.

¹⁹ Zimmerman J. F. *National-State Relations: Cooperative Federalism in the Twentieth Century*. *The Journal of Federalism*. 2001. № 31 (2). P. 16.

²⁰ Казміришин Е. О. *Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К., 2019. С. 34.

На нашу думку, євроінтеграція є динамічним процесом, цілі та завдання якого постійно оновлюються та деталізуються, адже країни-члени ЄС шукають нові напрями і можливості для співпраці як в межах ЄС, так і з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Аналіз європейських інтеграційних процесів демонструє розвиток ідеї об'єднання європейських народів та основних теоретичних напрямів, що розвивалися протягом декількох століть європейської історії.

1.2 Основні етапи співпраці України та ЄС

З часу проголошення незалежності України розпочався новий етап держави — формування стратегії розвитку на майбутнє та пошук партнерів, однодумців, гарантів миру і безпеки. Відтоді започатковані нові відносини з Європейським Союзом та країнами-сусідами.

Аналізуючи розвиток інституційного забезпечення співробітництва України та ЄС, можна виокремити три етапи: 1991–1998 рр. — початковий, етап становлення тимчасових форм організаційного забезпечення двосторонніх відносин між Україною та ЄС, 1998–2014 рр. — етап формування стабільної інституційної структури співпраці та третій — з 2014 р. — етап удосконалення інституційної основи співробітництва України та ЄС ²¹.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головної в ЄС країни, у своєму листі від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України.

23–24 березня 1992 р. було розпочато офіційні переговори між ЄС та Україною, наслідком яких стала схвалена у 1993 р. Верховною Радою України постанова «Про основні напрями зовнішньої політики України», у

---

²¹ Прокопенко Л. Л., Ракша О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 3. С. 57.

якій було визначено членство в Європейських Співтовариствах як перспективна мета української зовнішньої політики.

Україна стала першою серед країн СНД, що підписала в Люксембурзі Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом (далі — УПС)²². Відповідну угоду Євросоюз уклав з Україною 14 червня 1994 р. Відповідно до ст. 1 УПС, встановлювалося партнерство між ЄС та Україною, цілями якого проголошувалося «забезпечення політичного діалогу в напрямі розвитку тісних політичних відносин, сприяння розвитку торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між сторонами, створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва, а також підтримка зусиль України по зміцненню демократії і розвитку її економіки та завершенню переходу до ринкової економіки».

За своєю структурою УПС складалася з преамбули, 10 розділів, 109 статей та п'яти додатків і охоплювала співпрацю між Україною та ЄС у наступних сферах: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона довкілля, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. УПС стала основою двосторонніх відносин між Україною та ЄС на найближчі 10 років з часу її укладення. Водночас, варто звернути окрему увагу й на ст. 3 УПС, згідно з якою, нові незалежні держави, які утворилися в результаті розпаду СРСР, мають підтримувати та розвивати співробітництво між собою. Крім цього, розвиток відносин між Україною та ЄС повинен належним чином враховувати бажання України підтримувати співробітництво з іншими незалежними державами.

В рамках виконання Угоди про партнерство та співробітництво 24 березня 1995 р. відбулось перше засідання Спільного комітету Україна –

---

²² Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

ЄС, який до набуття чинності УПС був офіційним інструментом моніторингу економічного та торговельного співробітництва між ЄС та Україною. У вересні 1997 р. у Києві відбувся перший саміт Україна – ЄС, в ході якого було підтверджено європейський вибір України, обговорено наявні проблеми в договірно-правовій сфері, розглянуто шляхи активізації економічного співробітництва²³.

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у *Стратегії інтеграції України до ЄС*²⁴, яку схвалено 11 червня 1998 року. В ній була проголошена довготермінова стратегічна мета — європейська інтеграція України.

На другому етапі співробітництва між Україною та ЄС програмним документом стало представлене у 2002 р. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки», у якому окреслювалися головні пріоритети й конкретизувалися завдання у сфері реформування та модернізації країни з урахуванням поточних глобалізаційних викликів, зокрема процес європейської інтеграції розглядався як стрижень стратегії економічного та соціального розвитку²⁵.

18 березня 2004 р. було прийнято закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», у якому був виписаний механізм запобігання проходженню через парламент законопроектів, що суперечать *acquis communautaire* та запроваджено інститут щорічної доповіді про стан виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до

---

²³ Паянова Л. В. Удосконалення механізмів державного управління розвитком економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. К., 2019. С. 52.

²⁴ Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.

²⁵ Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001100-02>.

законодавства ЄС²⁶. Це означало досягнення певного прогресу у виконанні УПС та можливості створення нового формату відносин між Україною та ЄС, більш наближеного до визнання європейської перспективи України. 30 грудня 2005 р. Україна отримала від ЄС статус країни з ринковою економікою і була вилучена з переліку «країн із перехідною економікою» в рамках антидемпінгового законодавства Європейського Союзу, що сприяло розвитку економічного співробітництва між Україною та ЄС.

У подальшому відносини між Україною та ЄС регулювалися прийнятим на початку 2005 р. Планом дій на 2005–2008 роки, який передбачав досягнення нашою країною певних пріоритетів, що мали сприяти поступовій інтеграції України в європейські економічні та соціальні структури, наближенню українського законодавства до європейського, створенню передумов для започаткування зони вільної торгівлі з ЄС, а також укладенню нової посиленої угоди²⁷.

За офіційними підсумками виконання Плану дій у 2008 р., можна виділити як позитивні, так і негативні результати. До позитивних результатів можна віднести поглиблення партнерства в управлінні кризовими ситуаціями, економічній та енергетичній сферах, сфері юстиції, свободи й безпеки, у т. ч. й у питаннях візової політики. Україна отримала право приєднання до заяв та виступів від імені ЄС із регіональних і міжнародних питань до моменту їх оприлюднення в межах спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. У внутрішній політиці Україна продемонструвала за цей час позитивні результати у сфері забезпеченні прав людини, свободи слова, розвитку громадянського суспільства.

У жовтні 2006 р. Україна та ЄС підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо діалогу з аграрних питань між Міністерством аграрної політики України та Генеральним Директором Європейської Комісії

---

²⁶ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

²⁷ План дій «Україна – Європейський Союз». Європейська політика сусідства від 12.02.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text.

«Сільське господарство та розвиток сільської місцевості», який позитивно вплинув на розвиток двостороннього партнерства між сторонами у сфері сільського господарства, зокрема у сфері реформування аграрного сектору України, розвитку ринків сільськогосподарської продукції, використання ГМО, забезпечення безпеки продуктів харчування. До негативних результатів слід віднести те, що План дій не враховував мети України щодо вступу до ЄС і у подальшому різне бачення ЄС та України основ співробітництва, зокрема перспективи членства України в ЄС, стало однією з причин розчарування між двома сторонами. Це привело до того, що Україна мала значні політичні зобов'язання щодо проведення внутрішніх демократичних перетворень, економічних реформ та адаптації національного законодавства до норм і стандартів ЄС, а роль ЄС при цьому звелася до консультативної та фінансової допомоги.

Загалом, результати виконання Плану дій виявили низку проблем, які мали суттєвий негативний вплив на ефективність виконання Плану дій: відсутність єдиного механізму планування та звітності, яка б відповідала загальноприйнятим стандартам (різні підходи України та ЄС), що робило неможливим відповідний контроль за виконанням Плану; загальне формулювання пріоритетів і заходів та критеріїв їх виконання у Плані дій та у відповідних документах Уряду, що унеможлиблювало визначення критеріїв досягнення мети чи успішності виконання Плану²⁸.

9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Відповідно до домовленостей, досягнутих в ході Паризького саміту Україна – ЄС, у 2009 року сторонами був розроблений та схвалений *Порядок*

---

²⁸ Паянова Л. В. Удосконалення механізмів державного управління розвитком економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. К., 2019. С. 55.

денний асоціації²⁹, який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію.

У вересні 2008 р. на Паризькому саміті Україна – ЄС було досягнуто згоди, що нова посилена угода матиме назву *Угода про асоціацію* (далі — Угода) і засновуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції.

Стратегічні наміри України на європейському напрямі були також задекларовані в Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»³⁰ від 1 липня 2010 р.

У грудні 2011 р. завершено переговори стосовно Угоди, а в березні 2012 р. її текст парафовано. Підписання Угоди передбачалося на Вільнюському саміті Східного партнерства в листопаді 2013 р. Однак унаслідок тиску Росії 21 листопада 2013 р. уряд М. Азарова прийняв рішення призупинити процес підготовки до укладання Угоди. На Вільнюському саміті Східного партнерства 29 листопада 2013 р. Президент України В. Янукович остаточно відмовився від підписання документа. Рішення української влади наразилося на масові акції протесту в Києві, що увійшли в історію під назвою «Революція гідності». Європарламент і Верховна Рада України синхронно ратифікували Угоду 16 вересня 2014 р.³¹ Однак, через ультимативний тиск Росії тимчасове застосування економічної частини Угоди (ПВЗВТ) було відкладено до 1 січня 2016 р.

Це найбільш масштабний за всю історію відносин Україна – ЄС, юридично зобов'язуючий двосторонній договір. Він містить 486 статей, які згруповані у сім розділів, 44 додатки та три протоколи, які є невід'ємною частиною Угоди.

---

²⁹ Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 20 листопада 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990.

³⁰ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

³¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

Преамбула Угоди констатує, що Україна є європейською країною, яка поділяє спільну історію та цінності з ЄС. Відзначається європейська ідентичність нашої держави та існування широкого громадянського консенсусу навколо її європейського вибору. Наголошено на визнанні Європейським Союзом європейських прагнень України та її європейського вибору. У преамбулі також наголошено на відданості сторін дотриманню всіх положень Статуту ООН та принципів і зобов'язань, прийнятих в рамках ОБСЄ, а також на повазі до принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів.

Стаття 1 Угоди власне встановлює асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами, а також визначає цілі асоціації.

Першою серед цілей асоціації визначено сприяння поступовому зближенню України та ЄС, базуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглибленню участі України в політиках, програмах і агенствах ЄС. Решта цілей УА виокремлено за галузевою ознакою і стосуються таких сфер: політичний діалог та реформи: забезпечити необхідні рамки для посиленого політичного діалогу в усіх сферах спільного інтересу; зовнішня політика та безпека: сприяти, зберігати і зміцнювати мир та безпеку в регіональному та міжнародному вимірі у відповідності до принципів Статуту ООН, Гельсінського Заключного Акту ОБСЄ і цілей Паризької хартії для нової Європи; торговельно-економічна співпраця: запровадити умови для посилених економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, у тому числі завдяки створенню поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі, і підтримувати зусилля України щодо завершення переходу до діючої ринкової економіки, у тому числі шляхом поступового наближення законодавства до законодавства ЄС; юстиція, свобода та безпека: посилювати співробітництво у цій сфері, з метою забезпечення верховенства права і поваги до прав людини і основоположних свобод. Також Угода має своєю

метою запровадження умов для дедалі більш тісного співробітництва в інших сферах спільного інтересу, а, отже, Сторони можуть поширити відносини асоціації по суті на будь-яке питання. Таким чином, відносини асоціації України та ЄС ґрунтуються на логіці інтеграції, що передбачає прагнення намагатися спільно здійснювати свої суверенні повноваження.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Це міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції³².

Таким чином, у період становлення і розвитку української державності, утвердження на світовій арені, українське керівництво задекларувало стратегічним пріоритетом зовнішньої політики рух до європейської спільноти. Однак характер, специфіку та ефективність європейського курсу офіційного Києва визначав комплекс факторів внутрішнього і зовнішнього характеру.

По-перше, складна політична, соціально-економічна ситуація, опір колишньої номенклатурної еліти, величезна інерція пострадянської психології, кон'юнктурні інтереси олігархічних груп, проросійські орієнтації частини населення тощо. По-друге, неготовність і небажання країн-лідерів ЄС до повномасштабної євроінтеграції України. По-третє, вплив російського фактору, що з приходом до влади В. Путіна поступово посилювався. Згодом виникла реальна альтернатива руху до ЄС — євразійська інтеграція за сценарієм Москви.

Для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС. У політичному аспекті європейська

---

³² Історія становлення відносин Україна – ЄС. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>.

інтеграція визначає модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної і інституційної систем. Співробітництво з ЄС сприяє наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення. У культурно-цивілізаційному аспекті євроінтеграція — це шлях до активізації взаємообміну між українською й західноєвропейською гуманістичними культурами.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ ТА ЄС

2.1 Організація виконання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбулося у два етапи.

Політичну частину Угоди було підписано 21 березня 2014 р. під час Позачергового Саміту Україна – ЄС. Від України Угоду підписав прем'єр-міністр Арсеній Яценюк. Того дня, зокрема, були підписані Преамбула, Стаття 1, Розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди³³.

27 червня 2014 р. під час засідання Ради ЄС Президент України П. Порошенко та керівництво Європейського Союзу і глави держав та урядів 28 держав-членів ЄС підписали економічну частину Угоди — Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством», які разом із рештою тексту Угоди становлять єдиний документ.

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська Сторона передала до депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином усі внутрішньодержавні процедури³⁴.

---

³³ Виконання Угоди про Асоціацію з ЄС. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vikonannja-ugodi-pro-asociaciju>.

³⁴ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

Фактично ця Угода за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України³⁵.

Більше 90 % тексту Угоди про асоціацію стосується питань економічної співпраці України та ЄС. Тому Угода сфокусована на тому, щоб Україна запровадила європейські стандарти і практики насамперед у сфері економіки³⁶.

Обсяг угоди — 486 статей з 44 додатками, протоколами і спільною декларацією. Її офіційний текст налічує приблизно 2000 сторінок. Це свідчить що це безпрецедентний, як за обсягом, так і за рівнем деталізації, документ. По суті, Угода про асоціацію має на меті поглиблення політичних та економічних відносин між Україною та ЄС³⁷.

Угода ратифікована Україною та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р., а також такими країнами — членами ЄС: Румунія — 14 липня 2014 р., Литва — 29 липня 2014 р., Латвія — 31 липня 2014 р., Мальта — 29 серпня 2014 р., Болгарія — 9 вересня 2014 р., Словаччина — 21 жовтня 2014 р., Швеція — 9 січня 2015 р., Естонія — 12 січня 2015 р., Данія — 18 лютого 2015 р., Польща та Хорватія — 24 березня 2015 р., Угорщина — 7 квітня 2015 р., Велика Британія — 8 квітня 2015 р., Ірландія — 17 квітня 2015 р., Фінляндія — 6 травня 2015 р., Люксембург — 12 травня 2015 р., Португалія — 13 травня 2015 р., Іспанія — 19 травня 2015 р., Німеччина — 22 липня 2015 р., Словенія — 27 липня 2015 р., Австрія — 6 серпень 2015 р., Франція — 10 серпня 2015 р., Чехія — 12 листопада 2015 р., Італія — 11 грудня 2015 р.³⁸

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності після її ратифікації усіма сторонами у перший день другого місяця, що настав

---

³⁵ Мосьондз С. О., Казміришин Е. О. Стратегічні вектори адміністративно-правового забезпечення державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 3. С. 32–38.

³⁶ Європейські стандарти в політичній, правовій та безпековій сферах. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b2/p1>.

³⁷ Правова природа та структура угоди про асоціацію. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b1/p2>.

³⁸ Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. С. 157.

після дати здавання на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

Слід підкреслити, що після довготривалого процесу ратифікації угоди з Україною Нідерландами, він завершився 30 травня 2017 р. фінальним голосуванням у сенаті Нідерландів. І після закінчення всіх процедурних аспектів *Угода про асоціацію набула чинності з 1 вересня 2017 р.*

Угода про асоціацію з Україною передбачає низку загальних цілей, а саме:

— поетапне наближення сторін для поглиблення асоціації України з політикою ЄС та активнішу участь України в європейських програмах;

— підтримку, збереження та зміцнення миру і стабільності в регіональному та міжнародному вимірі відповідно до принципів Хартії Об'єднаних Націй та Заключних актів Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі у Гельсінкі 1975 р., а також цілей Паризької хартії для нової Європи 1990 р.;

— створення основ для зміцнення економічних і торговельних відносин шляхом створення передбаченої у розд. IV («Торгівля та питання торгівлі») поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, яка поетапно має привести до поступової інтеграції України у внутрішній ринок ЄС;

— підтримку України в її зусиллях здійснити перехід до дієздатної ринкової економіки та поступового приведення свого законодавства у відповідність із нормами ЄС;

— зміцнення співпраці у сферах права, свободи та безпеки для зміцнення верховенства закону і поваги до прав людини й основних свобод;

— створення умов для якомога тіснішої взаємодії в інших сферах, що становлять взаємний інтерес.

Відповідно до ст. 56 УА Україна зобов'язується інкорпорувати у власне законодавство як рамкові директиви щодо безпеки та продажу продукції

(горизонтальне законодавство), так і секторальні директиви, вироблені на базі Нового та Глобального підходу ЄС до гармонізації технічних стандартів³⁹.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС не є угодою, яка передують набуттю членства, на відміну від Угод про стабілізацію та асоціацію з країнами Східного Балканського регіону, проте вона не виключає існування перспективи набуття членства. Із цього приводу у преамбулі УА зазначено, що «ця Угода не визначатиме наперед і залишає відкритим майбутній розвиток відносин Україна – ЄС». Крім того, сторони чітко визнають, що «Україна як європейська країна поділяє спільну історію та спільні цінності з державами – членами Європейського Союзу і налаштована підтримувати ці цінності»⁴⁰. Тут цілком очевидні паралелі зі ст. 49 Договору про Європейський Союз, відповідно до якої «Будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у ст. 2, та віддана їх поширенню, може подати заявку на набуття членства у Союзі».

Крім того, слід зауважити, що деякі положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відображають формулювання Копенгагенських критеріїв щодо вступу в Європейський Союз. Політичні критерії, такі як стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини й основоположних свобод, визначаються не тільки як «ключові елементи» угоди про асоціацію, вони також є невід'ємною частиною встановленого політичного діалогу та співпраці у сфері юстиції, свободи та безпеки. В економічній сфері створення поглибленої та всеохоплюючої ЗВТ вважається інструментом «завершення переходу до діючої ринкової економіки». І, нарешті, уся угода ґрунтується на

---

³⁹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

⁴⁰ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

зацікавленості з боку України досягти «зближення з ЄС у політичній, економічній та правовій сферах».

Отже, УА як інтеграційно-орієнтована угода не має на меті підготувати Україну до вступу в ЄС, але прагне до «поступового зближення сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках». Іншими словами, головною метою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є забезпечення часткової інтеграції України в Європейський Союз, не пропонуючи будь-якої чіткої перспективи набуття членства. Однак після того, як завдяки УА Україна наблизить свій рівень політичного й економічного розвитку до рівня співтовариства та буде мати змогу і сили брати на себе зобов'язання держави-члена, тоді можна буде говорити про поступові кроки в напрямі набуття членства в Європейському Союзі ⁴¹.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС містить значно більше, порівняно із попередньою угодою (УПС), жорстких зобов'язань щодо гармонізації законодавства із правовими актами союзу, що підтверджується як формулюваннями відповідних статей, так і встановленням чітко визначених термінів проведення заходів із гармонізації. Наприклад, у ст. 56 угоди закріплено: «Україна вживає необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС і системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС і зобов'язується дотримуватися принципів і практик, викладених в актуальних рішеннях та регламентах ЄС. Для досягнення цієї мети Україна повинна відповідно до графіку, викладеного у додатку III до Угоди, імплементувати відповідні положення *acquis* ЄС до свого законодавства». У ст. 138 угоди встановлюється: «Україна узгоджує своє законодавство, в тому числі адміністративні, технічні та інші норми у сфері міжнародного морського транспорту з відповідними нормами, прийнятими ЄС, у тій мірі, у якій таке законодавче наближення сприятиме цілям

---

⁴¹ Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. С. 173.

лібералізації, взаємному доступу Сторін на ринки і руху пасажирів та вантажів. Це наближення розпочнеться з дати підписання Угоди та поступово поширюватиметься на всі елементи *acquis* ЄС, згадані у Додатку XVII до Угоди». Також терміни впровадження *acquis* ЄС визначені, наприклад, у ст. 151 та 152 (у них так само є посилання на дорожню карту із часовими графіками та поетапними результатами, яких Україна має досягти). Подібними є й положення інших частин Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, які стосуються гармонізації законодавства України з *acquis* ЄС в окремих сферах їхнього співробітництва. Навіть більше, деякі статті угоди спонукають Україну до гармонізації не тільки існуючого, а й майбутнього національного законодавства з *acquis* ЄС. Крім того, у певних сферах наголошується на необхідності враховувати зміни в *acquis* ЄС, якщо такі відбуватимуться під час проведення заходів з гармонізації (відповідна вимога міститься, наприклад, у ст. 153, яка стосується наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері державних закупівель)⁴².

Відповідно до УА, Україна зобов'язується перейняти та практично впровадити *acquis* — законодавчі норми, правила та технічні стандарти ЄС. В обмін на це Україна поступово ставатиме частиною внутрішнього ринку ЄС. Ступінь цієї інтеграції залежить від амбіцій та спроможності України досягнути взаємної лібералізації через адаптацію *acquis*.

Механізми гармонізації різняться в угоді про асоціацію залежно від мети наближення законодавства й отриманого результату. Якщо йдеться про обумовленість доступу до ринку (щодо положень, уміщених до розд. IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»), то застосовуються терміни «регуляторне зближення», «транспозиція» тощо.

Окрім цього, слід узяти до уваги, що конкретна сфера гармонізації в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС зумовлює різний підхід. Наприклад, сфера статистики передбачає «поступову гармонізацію»; сфера надання

---

⁴² Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. С. 279.

послуг (торгівля послугами) — системну транспозицію, що зумовлює поступову взаємну лібералізацію; сфера фінансових послуг передбачає повну системну гармонізацію та впровадження відповідних актів ЄС у національне законодавство, яка приводить до лібералізації ринку; сфера соціальної політики та зайнятості — поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС.

На кожному зі згаданих рівнів можна виокремити кілька способів гармонізації законодавства. По-перше, це приєднання України до правових актів, які закріплюють міжнародні стандарти у тій чи іншій галузі.

Серед основних сфер, у яких гармонізація здійснюється шляхом приєднання до міжнародних зобов'язань у певній галузі, УА визначає захист права на інтелектуальну власність, енергетику, статистику, транспорт, промислову й підприємницьку політику, фінансові послуги, трудові та соціальні відносини, комунікації, охорону довкілля, боротьбу проти відмивання грошей та фінансування тероризму, протидію незаконному обігові наркотиків, боротьбу зі злочинністю та корупцією, боротьбу з тероризмом, правову співпрацю, митну справу, заснування компаній, інвестиції, управління державними фінансами.

Другий спосіб передбачає узгодження положень національної нормативної бази з положеннями актів інститутів Євросоюзу, що набуває форми прийняття національних правових актів, положення яких мають відповідати нормам права ЄС.

Ще одним способом гармонізації, передбаченим Угодою про асоціацію, є взаємне визнання сторонами правил іншої сторони. В угоді цей спосіб гармонізації передбачено для процедур сертифікації продукції, визнання кваліфікацій, електронної комерції (ст. 70, 106, 140)⁴³.

На національному рівні з боку уряду України було прийнято *План заходів українського уряду щодо імплементації Угоди про асоціацію України*

---

⁴³ Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. С. 281.

з Євросоюзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами на 2014–2017 рр., що містить 488 пунктів і займає 121 сторінку. Згідно з текстом плану, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів № 847-р від 17 вересня 2014 р.⁴⁴ з урахуванням поточних унесених змін, заходи розбито на шість розділів, що відповідають розділам угоди: від політичного діалогу та реформ до юстиції, торгівлі, економічної та фінансової співпраці.

У жовтні 2017 р. був прийнятий оновлений спеціальний План заходів з імплементації Угоди про асоціацію, який оприлюднили у березні 2018 р. (постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 110). За своєю суттю зазначений документ є наймасштабнішою системною та комплексною програмою дій, що повинні виконати органи виконавчої влади з метою реалізації зобов'язань за угодою про асоціацію.

Започатковано системну роботу з наближення законодавства України до права ЄС, та впровадження зобов'язань, передбачених угодою. Міністерствами, центральними органами виконавчої влади, такими як Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство інфраструктури, Міністерство юстиції, Міністерство соціальної політики, Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення та радіомовлення, Державна служба з надзвичайних ситуацій та іншими розробляються галузеві плани імплементації актів законодавства ЄС — директив і регламентів Європейського парламенту та Ради, що надалі, відповідно, схвалюються розпорядженнями Кабінету Міністрів України⁴⁵.

Остаточна кількість актів законодавства, які мають бути імплементовані, може дещо змінюватись, оскільки застосування

---

⁴⁴ Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.

⁴⁵ Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук : 12.00.11. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2020. С. 285.

комплексного підходу до імплементації зобов'язань у відповідній сфері може потребувати внесення до відповідних планів додаткових актів законодавства ЄС, зокрема, терміни впровадження яких угодою не визначені. Крім того, частина зобов'язань буде виконуватися згідно з відповідними дорожніми картами, підготовка яких передбачена безпосередньо Угодою про асоціацію.

2.2 Особливості імплементації положень Угоди про асоціацію у різних сферах економіки

Економічна складова частина, яка складає змістовну частину «поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі», є найбільшою за обсягом частиною Угоди про асоціацію. Економічна складова частина містить положення щодо співробітництва у 28 окремих сферах, передбачає гармонізацію національного законодавства (а також технічних документів, стандартів) до вимог ЄС. Фактично до кожного розділу міститься детальний перелік нормативних актів права ЄС, які мають бути гармонізовані. Метою такої гармонізації для України є створення сприятливих умов для національних виробників щодо доступу до спільного ринку ЄС. З точки зору термінології щодо економічної складової частини Угоди про асоціацію доцільніше говорити про гармонізацію. Особливо дане стосується технічних стандартів, норм, методик у промисловості, сільському господарстві ⁴⁶.

Угода про асоціацію у її економічній частині буде повністю виконана тоді, коли будуть повністю скасовані митні тарифи, регуляторні стандарти в Україні будуть приведені у відповідність з європейськими, і Україна стане частиною внутрішнього ринку ЄС у низці секторів ⁴⁷.

Економічний вплив Угоди про асоціацію можна умовно розділити на вплив на зовнішньоекономічні відносини та на відносини всередині країни.

---

⁴⁶ Демченко І. С. Угода про асоціацію між ЄС та Україною : перспективи. *Національний вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 41. Т. 2. С. 213.

⁴⁷ Інтеграція у рамках асоціації: Динаміка виконання Угоди між Україною і ЄС. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi-dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES_ua.pdf.

Реалізація Угоди впливає на зовнішні економічні відносини України безпосередньо з ЄС та з іншими країнами ⁴⁸.

Організаційна діяльність передбачає створення необхідної нормативно-правової бази та формування відповідних органів, закладів і установ. Практична діяльність передбачає поступове і послідовне включення окремих суспільних структур в спільні проекти європейських співтовариств ⁴⁹.

Розглянемо звітні матеріали про успіхи реалізації Угоди про асоціацію в 2017–2019 роках.

Так, згідно з статтею 56 глави 3 «Технічні бар'єри у торгівлі» Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію Україна має забезпечити відповідність з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС та дотримуватися принципів і практик, викладених у діючих регламентах ЄС. Для цього потрібно: 1) імплементувати відповідні положення *acquis* ЄС; 2) здійснити необхідні адміністративні та інституційні реформи з метою укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угода АСАА); 3) запровадити ефективну та прозору адміністративну систему. Стаття 57 передбачає, що Угода АСАА буде додана як Протокол до Угоди про асоціацію та поступово поширюватиметься на усі сектори з Додатку III.

Відповідно до графіка наближення законодавства Україна має наблизити своє горизонтальне законодавство протягом одного року з дати набрання чинності Угодою (до початку 2017 р.), а секторальне законодавство, що охоплює 27 секторів — впродовж 2–5 років з дати набрання чинності Угодою (2017–2020 рр.). Відповідальним за реалізацію зобов'язань України щодо гармонізації горизонтального законодавства є

---

⁴⁸ Сушко О. В. Впроваджуючи Угоду про асоціацію Україна – ЄС : перші уроки, наслідки, практики використання. URL: <file:///C:/Users/%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9/Downloads/kasZpp26Zfinal.pdf>

⁴⁹ Лобанов А. А., Демченко О. Ф. Європейська інтеграція України : проблеми та перспективи реалізації інституційного та адміністративного потенціалу. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 5 (36). С. 354.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку), щодо секторального законодавства — центральні органи виконавчої влади, що здійснюють функції технічного регулювання у визначених сферах (постанова КМУ від 16.12.2015 р. № 1057)⁵⁰.

Адаптація технічних регламентів і впровадження європейських гармонізованих стандартів забезпечить європейський рівень вимог в Україні до якості і безпечності промислових товарів для покупців, підвищить конкурентоспроможність української продукції і відкриє експортерам нові ринки збуту, сприятиме інноваційному розвитку промисловості. У свою чергу укладення Угоди АСАА забезпечить взаємне визнання сертифікатів відповідності між Україною та ЄС у зазначених секторах промисловості. Українські виробники зможуть отримувати в Україні сертифікати відповідності, які будуть визнаватися ЄС, та не потребуватимуть додаткової оцінки відповідності в ЄС. Це дозволить зменшити витрати бізнесу на отримання відповідної документації, проходження процедур оцінки відповідності (сертифікації та випробувань).

Відповідно до статті 56 глави 3, Україна запроваджує європейські стандарти (EN) з одночасним скасуванням конфліктних національних та міждержавних стандартів (ГОСТів). На кінець 2017 р. досягнуто таких результатів: фонд національних стандартів становить 23677 національних стандартів, з яких — 13211 міжнародні та європейські стандарти прийняті як національні (на 27.12.2017 р.). У 2017 році прийнято 1439 національних стандартів, з яких 1358 — міжнародні та європейські стандарти; прийнято як національні 4161 гармонізований європейський стандарт під усі технічні регламенти з Додатку III (крім стандартів щодо будівельних виробів). Застосування цих стандартів свідчить про те, що продукція відповідає вимогам зазначених технічних регламентів (надає презумпцію відповідності).

---

⁵⁰ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

Затверджені переліки національних стандартів, що ідентичні гармонізованим європейським стандартам та відповідність яким надає презумпцію відповідності вимогам технічних регламентів; скасовано усі (14475) застарілі міждержавні стандарти (ГОСТ), розроблені до 1992 року⁵¹.

Відповідно до Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави 4 (Стратегія СФЗ) (Розпорядження КМУ від 24 лютого 2016 р. № 228-р) до кінця 2021 року Україна має адаптувати в національне законодавство понад 250 актів ЄС за такими напрямками як державний контроль у сфері СФЗ, безпечність харчових продуктів та кормів, здоров'я і благополуччя тварин, здоров'я рослин, тощо. Стратегія СФЗ також включена до Плану заходів щодо виконання Угоди про асоціацію, затвердженого постановою КМУ від 25 жовтня 2017 року, якою відповідальними за виконання зобов'язань у цій сфері визначено Мінагрополітики, Держпродспоживслужбу, МОЗ, а в окремих випадках – Мінприроди. Угодою про асоціацію встановлений механізм визнання еквівалентності СФЗ стосовно окремих заходів чи всієї системи, що застосовується до сектору, підсектору, товару. Прийняття рішення про еквівалентність має належним чином спростити процедури доступу на ринок ЄС для українських виробників агрохарчової продукції, в т.ч. забезпечувати скорочення фізичних перевірок на кордоні, спрощення отримання сертифікатів та полегшення процедури попереднього схвалення експортних потужностей. Це також відкриє нові міжнародні ринки для українських виробників, оскільки визнання еквівалентності та право експортувати на ринок ЄС є перевагою на інших ринках збуту. У 2017 році створено Підкомітет з управління СФЗ Комітету Асоціації Україна – ЄС у торговельному складі.

У рамках виконання Стратегії СФЗ Україна ухвалила низку законодавчих актів, які закладають основи для реформування системи

---

⁵¹ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

безпеки харчової продукції на основі впровадження базових європейських принципів та практик. Зокрема, закон України «Про основні принципи та вимоги до безпеки та якості харчових продуктів» (№ 771, в редакції ЗУ № 1602 від 22.07.2014 р.) передбачає запровадження в Україні європейської моделі системи безпеки та якості харчових продуктів, яка побудована на принципі «від лану до столу» та вимогах простежуваності (відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 178/2002), а також встановлює поступовий перехід операторами ринку на обов'язкове використання процедур, заснованих на принципах НАССР (Системи аналізу небезпечних факторів і контролю у критичних точках — Hazard Analysis and Critical Control Point). Крім того, також ухвалені закони стосовно питань запровадження обов'язкової ідентифікації та реєстрації усіх с/г тварин, поводження з побічними продуктами тваринного походження, не призначеними для споживання людиною, гармонізації системи сертифікації насіння і садивного матеріалу з вимогами ЄС.

У 2017 році ухвалено ще два важливі системні законодавчі акти, які тривалий час знаходилися на розгляді у ВРУ: 1) закон України «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин» (№ 2042–VIII від 18.05.2017 р.), який впроваджує положення Регламенту (ЄС) 854/2004, Регламенту (ЄС) 669/2009, Регламенту (ЄС) 882/2004, Директиви 97/78/ЄС, Рішення Комісії 2006/778. Закон передбачає повне оновлення системи державного контролю, що базується на вимогах законодавства ЄС. Зокрема, він впроваджує інтегрований державний контроль, що охоплює увесь ланцюг харчової продукції «від лану до столу», у т. ч. корми та продуктивні тварини; запроваджує ризик-орієнтований підхід під час здійснення планових перевірок; вводить перевірки без попередження; встановлює вичерпний перелік питань для проведення перевірок; посилює відповідальність виробників за порушення законодавства у цій сфері;

вводить новий порядок здійснення державного контролю на кордоні тощо; 2) закон України «Про безпечність та гігієну кормів» (2264–VIII від 21.12.2017 р.), який набрав чинності 19 січня 2020 року. Закон запроваджує європейські вимоги (всього 12 актів ЄС, в т.ч. Регламент (ЄС) 183/2005, Регламент (ЄС) 1831/2003, Регламент (ЄС) 767/2009, Директива Комісії 2008/38, Регламент Комісії (ЄС) 429/2008, Регламент Комісії (ЄС) 378/2005, Регламент (ЄС) 178/2002 та ін.) для виробництва та обігу безпечних для тварин кормів та є важливим елементом усієї системи контролю безпечності харчових продуктів «від лану до столу». Зокрема, закон передбачає обов'язкове впровадження виробниками кормів процедур НАССР та вимог простежуваності; запроваджує чіткі вимоги щодо маркування на всіх етапах виробництва та обігу кормів; встановлює порядок затвердження та реєстрації потужностей, які здійснюють виробництво та обіг кормів; вимоги до імпорту та експорту кормів; гігієнічні вимоги до виробництва кормів; запроваджує спрощену, еквівалентну європейській систему реєстрації кормових добавок⁵².

Положення Угоди про асоціацію щодо заснування та діяльності компаній передбачені в ст. 387 Розділу V («Економічне та галузеве співробітництво»). Відповідно до Додатку XXXIV у національне законодавство України має бути імплементована Директива 2009/102/ЄС. На виконання даного положення Мінекономрозвитку розробив проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо товариств, які складаються з одного учасника.

З метою імплементатії Директиви 2007/36/ЄС, 16 листопада 2017 року Верховною Радою України був прийнятий закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» № 2210–VIII. Даний закон України також удосконалює порядок проведення загальних зборів

---

⁵² Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

акціонерних товариств та участі в них акціонерів. З метою приведення у відповідність до права ЄС правил і процедур здійснення поглинання відповідно до українського законодавства (на виконання Директиви 2004/25/ЄС) у березні 2017 року Верховною Радою України був прийнятий закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах» № 1983–VIII, який набув чинності 4 червня 2017 року. Даний закон України також імплементує положення про закріплення права міноритарних акціонерів вимагати від мажоритарного акціонера обов’язкового придбання їх цінних паперів за справедливою ціною (sell-out) та права останнього вимагати від міноритарних акціонерів обов’язкового продажу належних їм акцій (squeeze-out).

Задля створення повноцінно-функціонуючої ринкової економіки та стимулювання торговельних відносин між Україною та ЄС на національному рівні впроваджуються відповідні міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та аудиту. Дані положення також встановлені у ст. 387 Угоди про асоціацію (п. б) та деталізуються у Додатку XXXV. Відповідальними за реалізацію даного напрямку є Мінфін, Мінекономрозвитку, Мін’юст, НКЦПФР. З метою встановлення у бухгалтерському обліку чітких критеріїв віднесення підприємств до мікропідприємств, малих, середніх та великих підприємств у відповідності з правом ЄС, 5 жовтня 2017 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №2164-VIII, яким також визначені критерії звільнення підприємств від зобов’язань щодо фінансової звітності. З метою приведення норм національного законодавства України у сфері аудиторської діяльності у відповідність до законодавства Європейського Союзу, зокрема, положеннями Директиви 2006/43/ЄС, Директиви 2013/34/ЄС та Регламенту 537/2014, 21 грудня 2017 року прийнято закон України 2258–VIII «Про аудит фінансової звітності та

аудиторську діяльність», який законодавчо закріплює принципи фінансової звітності у відповідності з правом ЄС. Зокрема, законом передбачено встановлення вимог щодо проведення аудиту фінансової звітності для підприємств, які становлять суспільний інтерес, середніх і великих підприємств, а також, підприємств із державною часткою власності. Законом встановлені вимоги до оприлюднення підприємствами фінансової звітності та передбачено запровадження санкцій за порушення вимог при складанні та оприлюдненні фінансової звітності⁵³.

З 2 серпня 2017 року набрав чинності закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», розроблений АМКУ з урахуванням зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Серед результатів впровадження — рівні умови для суб'єктів господарювання на товарних ринках та здоровий протекціонізм українського бізнесу. Антимонопольним Комітетом України затверджено порядок подання та оформлення повідомлень про нову державну допомогу, внесені зміни до чинних умов надання державної допомоги, затверджено порядок повернення незаконної державної допомоги, що недопустима для конкуренції.

З урахуванням підходу права ЄС, зокрема Регламенту 651/2014/ЄС, затверджено критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на професійну підготовку працівників (постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2018 р. № 11), критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на працевлаштування окремих категорій працівників та створення нових робочих місць (постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 р. № 33).

Відповідно до ст. 153 Угоди про асоціацію, Україна зобов'язана протягом восьми років привести законодавство у сфері державних закупівель у відповідність до права ЄС згідно з етапами, визначеними у Додатку XXI до

---

⁵³ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

Угоди про асоціацію. Перший етап завершено в 2016 році, протягом якого Мінекономрозвитку здійснило заходи щодо закріплення в законодавстві основних принципів державних закупівель, а також створення основи інституційної структури згідно із стандартами ЄС. Згідно із статтею 152 Глави 8 Розділу IV Угоди про асоціацію Україна зобов'язана розробити комплексну «дорожню карту» для імплементації положень Глави 8 розділу IV Угоди про асоціацію, яка передбачатиме кілька етапів реформи публічних закупівель згідно з графіками, закріпленими в додатку XXI-А до Угоди про асоціацію.

Враховуючи важливість енергетичної безпеки та конкурентоспроможності у цій сфері, питанням енергетики присвячена гл. 1 розд. V Угоди, в якій регламентовані принципи співпраці в енергетичній сфері як однієї з галузей економічної та галузевої співпраці. Варто зазначити, що Угодою передбачається співпраця в багатьох напрямках:

— модернізація та посилення наявної енергетичної інфраструктури, яка становить спільний інтерес (зокрема, енергогенеруючі потужності), цілісність, надійність та безпека енергетичних мереж, поступова інтеграція електроенергетичної системи України до європейської електроенергетичної мережі;

— співпраця в межах Договору про заснування Енергетичного Співтовариства 2005 р.;

— розвиток конкурентоспроможних, прозорих і недискримінаційних енергетичних ринків на основі правил та стандартів ЄС шляхом проведення регуляторних реформ;

— досягнення прогресу на шляху встановлення привабливого та стабільного інвестиційного клімату;

— ефективна співпраця з ЄІБ, ЄБРР та іншими міжнародними фінансовими організаціями й інструментами для підтримки співпраці у сфері енергетики.

Положення Угоди про асоціацію в частині енергетичного співробітництва запровадять гармонізований правовий режим для діяльності підприємств відповідної галузі на території України та ЄС. Положення закріплюють спільні принципи такого режиму, запозичені з енергетичного законодавства ЄС, а саме принципи розподілу функцій із видобутку, транспортування, транзиту та кінцевого продажу енергоносіїв, принципи недискримінації, національного поводження з підприємствами сторін, прозорості процедур надання дозволів та ліцензій на видобуток, транспортування та дистрибуції енергоносіїв. При цьому в разі наявності розбіжностей між правовими режимами, що встановлюються Угодою та нормами Енергетичного Співтовариства, останні матимуть переважну силу. Зазначені положення мають забезпечити, зокрема, відповідність будь-яких форматів газових врегулювань між Україною та Російською Федерацією європейським стандартам, зокрема щодо запобігання монополізації транзитних та розподільчих мереж⁵⁴.

У 2017 році Україна досягла значних результатів на шляху імплементації директив ЄС у сфері енергоефективності. Завдяки спільній роботі законодавчої та виконавчої гілок влади разом із експертною підтримкою Секретаріату Енергетичного Співтовариства та Європейської комісії, а також проектів технічної допомоги, прийнято низку рамкових законів для регулювання ринку енергоефективності, що імплементують вимоги до енергетичної ефективності та сертифікації будівель, систему організації комерційного обліку споживання різних видів енергії, вимоги до державних закупівель енергосервісних послуг, організацію ринку житлово-комунальних послуг, а також базовий закон необхідний для запуску Фонду енергоефективності, який надаватиме фінансову підтримку проектам з енергомодернізації будівель у житловому секторі.

---

⁵⁴ Угода про асоціацію Україна – ЄС : дороговказ реформ / О. Сушко та ін. Київ : Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2012. 55 с.

У 2017 році прийнято ряд основоположних законів у сфері енергоефективності:

1) закон України «Про Фонд енергоефективності» 2095–VIII, який передбачає створення інноваційного фінансового інструменту, який дозволить розвивати галузь енергоефективності більш швидкими темпами. Створення такого Фонду дозволить залучити значні інвестиції в енергоефективність, зокрема близько 100 млн. євро грантових коштів від уряду Німеччини, а також ресурси із Державного бюджету України.

2) закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» 2119–VIII, який дає можливість громадянам сплачувати лише за той об'єм енергетичних ресурсів та комунальних послуг, який вони фактично спожили. Неможливо економити те, що не обліковується, забезпечення комерційного обліку у сфері комунальних послуг — це ефективна енергоефективність.

3) закон України «Про енергетичну ефективність будівель» 1707–VIII, спрямований на зменшення споживання енергії у будівлях та підвищення енергетичної ефективності житлового фонду. Потенціал енергозбереження житлового сектора України складає 34 %. Після зростання тарифів на житлово-комунальні послуги в Україні, енергоефективне житло цінується вище. До того часу не існувало спеціального законодавства в цій сфері. Закон запровадив практику маркування енергоефективності житла, необхідну сертифікацію енергетичної ефективності об'єктів будівництва та існуючих будівель для визначення фактичних показників.

4) закон України «Про приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA)» № 2222–VIII від 05.12.2017. Ще у грудні 2016 року країни-члени Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (IRENA) прийняли рішення про можливість приєднання України. Участь України в IRENA сприятиме виконанню

міжнародних зобов'язань щодо досягнення у 2020 році 11 % енергії з відновлюваних джерел в енергетичному балансі⁵⁵.

Відповідно до статті 447 Угоди про асоціацію Сторони зобов'язані підтримувати та посилювати залучення місцевих та регіональних органів влади до транскордонного та регіонального співробітництва та відповідних управлінських структур, щоб досягти таких цілей: 1) посилити співробітництво шляхом створення сприятливої законодавчої бази; 2) підтримувати і розвивати вживання заходів з розбудови спроможності; 3) сприяти зміцненню транскордонних та регіональних економічних зв'язків та ділового партнерства.

Стаття 448 передбачає, щоб при здійсненні співпраці у сферах, охоплених Угодою, Сторони обов'язково розвивали їх складові, що стосуються транскордонного та регіонального співробітництва. Йдеться про співпрацю у сферах транспорту, енергетики, комунікаційних мереж, культури, освіти, туризму, охорона здоров'я та інших сферах, які містять елементи транскордонного та регіонального співробітництва. Також стаття спеціально наголошує на важливості розвитку транскордонного співробітництва щодо служб надання допомоги в надзвичайних ситуаціях, зокрема їх модернізації, забезпечення відповідним обладнанням та координації роботи всіх органів на регіональному рівні.

Одним із найбільш важливих аспектів взаємодії України з ЄС у контексті формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції є безвізовий діалог, започаткований ще на Паризькому саміті Україна – ЄС у вересні 2008 р. Пройшло майже 9 років перш ніж 11 червня 2017 р. для громадян України набув чинності безвізовий режим з ЄС⁵⁶.

Безвізовий режим між Україною та країнами ЄС означає, що громадяни України можуть перетинати кордон з країнами ЄС без оформлення візи (такі

---

⁵⁵ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.

⁵⁶ Цього дня два роки тому набув чинності безвіз з ЄС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2718677-cogo-dna-dva-roki-tomu-nabuv-cinnosti-bezviz-z-es.html>.

самі умови з 2005 р. діють і для громадян ЄС для поїздок в Україну). Безвізовий режим дозволяє громадянам України перебувати на території країн ЄС не більше ніж 90 днів протягом будь-якого 180-денного періоду з такою метою: туристичні подорожі; поїздки на вікенди; концерти; виставки; музичні, театральні та кінофестивалі; спортивні події; короткострокове навчання та обмін досвідом; поїздки на лікування та відвідування рідних і друзів тощо.

Із дня запуску безвізового режиму українці отримали право відвідувати без віз 30 країн Європи, які поділяються на три блоки: а) 22 країни ЄС, які входять до Шенгенської зони: Австрія, Бельгія, Греція, Данія, Естонія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія та Швеція; б) 4 держави в складі ЄС, які входять до Шенгенської зони, але ще не зняли контроль на своїх внутрішніх кордонах: Болгарія, Кіпр, Румунія та Хорватія; в) 4 держави, які не входять до ЄС, але є учасницями Шенгенської угоди: Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія та Швейцарія. Дві держави у складі ЄС — Велика Британія та Ірландія — провадять власну міграційну політику, тому для їхнього відвідування громадянам України, як і раніше, потрібно оформлювати візи. Необхідність оформлювати візи також поширюється на несвропейські території Франції та Нідерландів.

На момент початку дії безвізового режиму в Україні в червні 2017 р. за кордоном ніколи не були близько двох третин українців (69 %), а вже в лютому 2018 р. ця кількість скоротилася до 65 %. Основними цілями закордонних поїздок 48 % українців, які побували за кордоном, є туристичні поїздки (15 %), поїздки в гості до родичів і друзів (9 %), а також на роботу (9 %) і в робочі відрядження (4 %). За 2 роки з початку дії безвізового режиму українські громадяни здійснили 42,6 млн поїздок до країн ЄС, у тому числі 9,2 млн громадян України перетнули кордон з біометричними паспортами, із них майже 3 млн українців прямували без віз, із новими біометричними

паспортами, тобто скористалися режимом безвізу. Найбільша кількість громадян України — понад 1 млн — перетнула кордон з Польщею. Також для українців були активними ділянки кордону з Угорщиною, Румунією і Словаччиною (рис. 2.1) ⁵⁷.

Рис. 2.1 Підсумки безвізового режиму України з країнами ЄС

Отже, запровадження безвізу між Україною та ЄС свідчить про значний поступ у процесі європейської інтеграції нашої країни, підвищення ефективності державної політики у сфері європейської інтеграції останніми роками, зростання довіри держав-членів та інституцій ЄС до управління кордоном, запобігання нелегальній міграції, підвищення рівня безпеки документів, боротьбу з організованою злочинністю та забезпечення прав та свобод людини в Україні.

⁵⁷ Цього дня два роки тому набув чинності безвіз з ЄС. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2718677-cogo-dna-dva-roki-tomu-nabuv-cinnosti-bezviz-z-es.html>.

У 2018 році Угода стала основою для формування спільної позиції і підтримки України з боку ЄС у важливих політичних і економічних питаннях⁵⁸.

1. ЄС продовжує підтримку України у відновленні територіальної цілісності і суверенітету країни та засуджує агресію Росії.

2. Із прийняттям у червні 2018 року Закону «Про національну безпеку» Україна розпочала реформування сектору безпеки відповідно до стандартів ЄС і НАТО.

3. Зроблено крок на забезпечення незворотності курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію шляхом ініціювання змін до Конституції України.

4. У 2018 році Україна значно посилила свою інституційну спроможність у виконанні та моніторингу Угоди. З метою прискорення прийняття євроінтеграційних законопроектів узгоджено Дорожню карту законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію. Як результат, вдалося прийняти 11 законів, 10 законопроектів пройшли перше читання.

5. Виконання Угоди про асоціацію, включно із ПВЗВТ, отримало позитивну оцінку на 20-му Саміті Україна – ЄС, 9 липня 2018 року та Раді асоціації, 17 грудня 2018 року. Сторони погодили продовжити діалог щодо поглиблення співробітництва у пріоритетних галузях та розпочати роботу щодо оновлення, де це необхідно, додатків до Угоди з метою сприяння процесу імплементації, узгодженому з розвитком права ЄС.

6. У порівнянні з 2017 роком, прогрес виконання запланованих завдань у 2018 році зріс на 11 % і склав 52 %. Найбільшого прогресу досягнуто в таких напрямках як підприємництво (89 %), сільське господарство (86 %), зменшення технічних бар'єрів у торгівлі (70 %), соціальна політика та трудові відносини (70 %). Також протягом 2018 року Україна додатково виконала 16 % зобов'язань, передбачених на 2017 рік.

---

⁵⁸ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2018 рік.
URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf.

7. У 2018 році Україна виконала значний обсяг зобов'язань в частині надання державної допомоги, корпоративного управління, заснування та діяльності компаній і конкуренції. Прийнято Кодекс про банкрутство, що підвищує ефективність процедур банкрутства, рівень захисту прав кредиторів, виконання судових рішень. У цілому, станом на 1 січня 2019 року виконано 73 % зобов'язань України щодо наближення законодавства у сфері підприємництва до права ЄС.

8. Завдяки запровадженим змінам та поступовому зближенню політик та законодавства України і ЄС в сільському господарстві, Україна стала важливим постачальником органічної продукції на ринок ЄС. У 2018 році завдяки прийнятому закону щодо вимог до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, створено умови для вироблення конкурентоспроможної продукції для експорту⁵⁹.

З моменту набуття угодою чинності Європейський Союз остаточно став головним торговельним партнером для України. У 2018 році торгівля з країнами Євросоюзу сягнула рекордних 42 %. За даними Держстату, у першому півріччі 2018 року український експорт до країн Євросоюзу склав \$9,8 мільярда, що на 19,2% більше, ніж минулого року. Ключовими покупцями серед країн ЄС є Польща, Італія, Німеччина і Угорщина (рис. 2.2).

За даними Мінекономрозвитку, драйвером зростання експорту до ЄС є аграрний блок і харчова промисловість. Найбільше європейці купують українські зернові, олійні культури, кукурудзу, мед і оброблені томати, які Україна експортує за безмитними тарифними квотами. Водночас на ринок ЄС почали виходити компанії, які традиційно експортували до РФ, зокрема, машинобудівні.

---

⁵⁹ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2018 рік.
URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf.

Рис. 2.2 ЄС — основний торговельний партнер України

Цифри свідчать, що українська економіка поступово стає частиною великого європейського ринку. Проте попереду залишається ще багато роботи щодо підвищення стандартів якості продукції і системи захисту прав споживачів.

Інформаційно-аналітичну систему моніторингу виконання Угоди про асоціацію «Пульс Угоди» запроваджено Урядом у 2017 році. 20.11.2019 під час проведення «євроінтеграційного» засідання Уряду систему відкрито для вільного доступу за посиланням <http://pulse.eu-ua.org>. «Пульс Угоди» передбачає сумарно близько 8 тис. заходів, розподілених у межах 2 тис. завдань. У процесі здійснення моніторингу виконання Угоди кожному заходу присвоюється статус «виконано» або «не виконано». Стан виконання заходів простежується за головними виконавцями — відповідними органами влади, що дає можливість зрозуміти, від кого в конкретний момент залежить виконання відповідного зобов'язання (рис. 2.3)⁶⁰.

⁶⁰ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2019 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>.

Рис. 2.3 Виконання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС

Станом на 01.01.2020 загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014–2024 роки склав 43 %. Найбільшого прогресу за весь час імплементації Угоди про асоціацію досягнуто у сферах «Політичний діалог, національна безпека та оборона» — 86 %, «Юстиція, свобода, безпека, права людини» — 82 %, «Державні закупівлі» — 80 %, «Технічні бар'єри у торгівлі» — 79 %, «Підприємництво» — 76 %. Разом з тим, є сфери, у яких Україна відстає від графіку виконання своїх зобов'язань за Угодою про асоціацію: «Транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги» — 19 %, «Фінансовий сектор» — 22 %, «Енергетика» — 29 %⁶¹.

У ході 21-го Саміту Україна – ЄС у липні 2019 року було відзначено досягнутий Україною прогрес у наближенні законодавства у сфері технічного регулювання, стандартів та оцінки відповідності відповідно до Угоди про асоціацію. На засіданні Комітету асоціації Україна – ЄС у

⁶¹ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2019 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>.

торговельному складі у листопаді 2019 року поінформовано Сторону ЄС про прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зменшення тиску на бізнес з боку органів ринкового нагляду».

Прийнято як національні стандарти всі 1512 гармонізовані європейські стандарти, відповідність яким надає презумпцію відповідності продукції, пов'язаних з нею процесів або методів виробництва чи інших об'єктів вимогам технічних регламентів у пріоритетних для Угоди АСАА секторах (598 — для низьковольтного електричного обладнання (LVD), 136 — для електромагнітної сумісності (EMC), 778 — для безпеки машин (MD).

2021 р. відзначився інтенсивною роботою в рамках двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС, а також на багатосторонньому рівні у рамках ініціативи Східного партнерства. Зокрема, відбувся 23 саміт Україна – ЄС (12 жовтня 2021 р.), сьоме засідання Ради асоціації (11 лютого 2021 р.), засідання Комітету асоціації та Комітету асоціації в торговельному складі (29-30 листопада 2021 р. та 22-23 листопада 2021 р відповідно), а також засідання відповідних підкомітетів.

у рамках 23 Саміту було підписано: Угоду про участь України у програмі досліджень та інновацій ЄС «Горизонт Європа». Завдяки цій угоді, наші дослідники зможуть брати участь в найбільшій в світі дослідницькій програмі. ЄС виділяє майже 100 млрд. євро на дослідження на 7 років. Угоду з Європейським Союзом про участь України у програмі «Креативна Європа» у новому програмному періоді 2021-2027 рр. На практиці це означає продовження успішного співробітництва з європейськими партнерами, яке розпочато у 2016 р., з реалізації спільних проектів у культурному, креативному та аудіовізуальному секторах.

За результатами узгодження сторонами позицій щодо виконання п'ятої програми макрофінансової допомоги ЄС 14 вересня 2021 р. Європейська Комісія прийняла рішення про надання Україні 2-го траншу номінальним

обсягом 600 млн євро. Загальна сума макрофінансової допомоги отриманої Україною протягом 2014 – 2021 рр. становила 5,01 млрд. євро ⁶².

У 2021 р. Україна продовжила виконання Угоди про асоціацію з питань, що належать до сфери зовнішньої політики, безпеки й оборони. У рамках політичного діалогу з ЄС Уряд продовжував приділяти пріоритетну увагу питанню мобілізації підтримки Євросоюзом суверенітету і територіальної цілісності нашої держави. Так, у контексті посилення міжнародних зусиль з деокупації Криму отримано цілковиту підтримку ЄС діяльності Кримської платформи, участь у роботі інавгураційного Саміту якої взяв Президент Європейської Ради Ш. Мішель. Виступ Ш. Мішеля під час Саміту, стали черговим свідченням провідної ролі ЄС у консолідації міжнародної підтримки на цьому напрямку. Керівництвом ЄС було підтверджено, що Євросоюз продовжуватиме неухильно впроваджувати політику невизнання щодо тимчасово окупованих територій АР Крим і м. Севастополь, а незаконна анексія півострова Росією й надалі матиме високу ціну для агресора за рахунок санкцій, які запроваджуються щодо РФ з 2014 р. При цьому цього року, як і в попередні періоди, термін дії всіх трьох пакетів обмежувальних заходів (персональних санкцій, кримських та економічних/секторальних санкцій) був продовжений відповідними рішеннями Ради ЄС.

2.3 Проблемні аспекти реалізації положень Угоди про асоціацію України та ЄС

Інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням, адже вона відбувається досить тривалий період, хоча й зрозуміло, що цей процес не може проходити швидко. Як справедливо наголошує у своєму дослідженні Е. Казміришин, «європейські прагнення України досі залишаються в основному стратегічними лозунгами. Реальні перетворення, здатні створити

---

⁶² Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf.

Україні передумови для вступу в ЄС, ще не набули необхідної інтенсивності. На сучасному етапі Україна не відповідає більшості критеріїв членства в Євросоюзі і не має справжніх перспектив досягти їх найближчим часом»⁶³.

Науковець І. Беззуб зазначає, що існують багато перешкод для України у сфері євроінтеграції:

- 1) низький рівень поінформованості громадян про перспективи членства України в ЄС;
- 2) сумніви стосовного того, що євроінтеграція матиме вигоду для України;
- 3) замкненість України між вимогами ЄС та Росії;
- 4) занепокоєність щодо конкурентоспроможності українських товарів на європейському ринку та еміграція робочої сили;
- 5) проблема корупції⁶⁴.

На думку науковців О. Кваши та А. Синякової є такі внутрішні чинники, що гальмують рух України до ЄС: по-перше, це повільність у проведенні економічних реформ, відсутність помітних результатів внутрішніх соціально-економічних трансформацій; по-друге, тривогу викликає рівень корупції та економічної злочинності; по-третє, відсутність консенсусу стосовно європейського вибору серед населення; по-четверте, явний дефіцит досвідчених фахівців з євроінтеграції, насамперед серед політичної еліти і державних службовців України; по-п'яте, величезний розрив у рівнях економічного розвитку України і європейських країн; по-шосте, значна відмінність рівня життя населення; по-сьоме, невідповідність правових систем⁶⁵.

Фундаментальними причинами неефективності реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України є недосконалість її інституційного забезпечення. Попри значне коло суб'єктів публічної влади

⁶³ Казміришин Е. Адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 87.

⁶⁴ Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: <http://goo.gl/Xf7oab>.

⁶⁵ Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС : проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 114.

України, а насамперед, суб'єктів національної публічної адміністрації, залучених до реалізації цього напрямку зовнішньої політики України, існують такі з-поміж них, компетенція і повноваження яких чітко нормативно не визначена. Йдеться про Службу віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та заступників міністрів з питань євроінтеграції. Крім того, відсутній колегіальний орган, який би координував діяльність із формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України⁶⁶.

Українські реформи є надзвичайно неоднозначними за своїми реально досягнутими результатами. З одного боку, навряд чи можна заперечувати той факт, що інституційні зміни, які відбулися в Україні упродовж останніх майже п'яти років, є за своїм охопленням і впливом на суспільство найбільш масштабними. Але з іншого боку, варто розуміти, що реформи здійснюються не заради самих інституційних змін і підлаштування під певний шаблон — навіть, якщо він заданий «центром», який знаходиться на помітно вищому рівні інституційної зрілості. Головний критерій будь-яких реформ — це розкриття потенціалу розвитку соціуму, створення для нього нових ресурсів і, врешті-решт, досягнення відчутних позитивних результатів⁶⁷.

Однак варто зазначити, що чимала кількість проблем з боку української держави залишаються невирішеними, зокрема: 1) низькі інвестиції європейських транснаціональних компаній в українську економіку; 2) слабка розвиненість України у сфері високих технологій, низький рівень розвитку науково-технічного прогресу; 3) брак кваліфікованих кадрів серед політичної еліти і державних службовців України або їх недостатня професійність у

---

⁶⁶ Казміришин Е. О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К., 2019. С. 16.

⁶⁷ Переформатування європейської інтеграції : можливості і ризики для асоціації Україна – ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ : Заповіт, 2018. С. 105.

конкретних сферах державної політики; 4) недостатня боротьба з корупцією та економічними злочинами ⁶⁸.

На думку С. Беренди, серед основних проблем інтеграції України до ЄС є такі:

— не підготовлене до європейських стандартів українське законодавство;

— основні експортні галузі економіки України (легка промисловість, металургія, агропромисловий комплекс) на сьогоднішній день на європейському ринку очікують чималі труднощі; має неабиякий вплив боргова криза та дискредитація інтеграційного іміджу, які означають, що у середньостроковій перспективі Україна також повинна буде нести певний фінансовий тягар внесків до організаційних структур Європейського союзу ⁶⁹.

Прогрес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у 2020 році складав 26 %. У 2019 році — 42 %. Такими є дані аналітичного звіту ГО «Мережа захисту національних інтересів «АНТС» ⁷⁰, який представили під час публічного обговорення в прес-центрі Українського кризового медіа-центру, присвяченого першому року роботи Верховної Ради IX скликання. Помітний прогрес у 2020 році відбувся в напрямках економічної політики та галузевого розвитку. Натомість мало уваги було приділено гуманітарній політиці, безпеці та обороні, а також соціальній політиці.

«Прикро, що питання європейської інтеграції за останні місяці суттєво знизило свою присутність в комунікації Уряду з Парламентом. Сьогодні ми можемо спостерігати імітацію руху у напрямку до інтеграції з ЄС і НАТО. Всі рішення, прийняті владою в цьому напрямку, були розроблені та підготовлені або колишнім Урядом, або колишнім скликанням Парламенту. Всі ці законопроекти були успішно перереєстровані на

⁶⁸ Кост І. Державна інформаційна політика у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/2142/1904>.

⁶⁹ Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2012. 168 с.

⁷⁰ Прогрес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у 2020 році складає 26 %. URL: <https://uacrisis.org/uk/progres-vykonannya-ugody-pro-asotsiatsiyu-z-yes-u-2020-rotsi-skladaye-26-analitska>.

депутатів партії «Слуга народу» і прийняті в новому Парламенті», — заявила Іванна Климпуш–Цинцадзе, голова Комітету ВРУ з питань європейської інтеграції.

В свою чергу, Ольга Стефанішина, віце-прем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, не погодилась з тезою про імітацію руху в напрямку до європейської інтеграції і заявила, що зараз він є найбільш системним за останній час. *«Стосовно тих питань які були предметом критики, ми розуміємо, що співпраця Парламенту і Уряду є ключовою і ми готові приділяти цій співпраці більше уваги. Не погоджуюся з тим, що є імітація євроінтеграційних процесів. Зараз шлях до євроінтеграції є найбільш системним за останній час. Більшість ініціатив профільного комітету було враховано»,* — зауважила Ольга Стефанішина.

Олексій Гончарук, прем'єр-міністр України (2019–2020), зазначив, що у 2019 та 2020 роках прогрес в плані прийняття рішень, які сприяють прискоренню євроінтеграції України, не був сталим. *«Об'єктивна оцінка євроінтеграції — це не провал, але і не прорив. Є речі, якими ми можемо пишатися. Наприклад, завершення надскладних перемовин про транзит газу, завдяки якому Україна зараз отримує гроші. І також по кожній сфері є помітні результати. Ми не приховували, що були і більш слабкі сторони євроінтеграційного процесу. Наприклад, реформування СБУ — це великий провал».*

Сергій Солодкий, перший заступник голови Центру «Нова Європа», підтвердив, що на локальному рівні українці та місцева влада підтримують ідею євроінтеграції України і наразі дуже важливо приймати відповідні рішення, поки вони мають підтримку суспільства. *«Поки є підтримка українцями євроінтеграції Україна на рівні 60 %, про що говорять результати нашого дослідження «Євромапа», — треба не втрачати темп прийняття відповідних рішень. Хороша новина — ми не зійшли з курсу*

євроінтеграції, ми не дискутуємо про напрямок руху. Ми дискутуємо лише з приводу темпів»⁷¹.

Від європейської інтеграції українці очікують передусім розширення власних можливостей, конкурентоспроможної освіти, збільшення робочих місць з гідною оплатою, якісної медицини. Крім того, за даними дослідження, одним із ключових напрямів, на які очікують від євроінтеграції, є гарантії безпеки.

Невизначеним, зокрема, залишається питання щодо прямої дії норм Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Варто підкреслити, що питання прямої дії норм угоди у правопорядку ЄС та в правопорядку України відрізняються залежно від процедур, що застосовуються в різних правових порядках — відповідно, у ЄС та в Україні.

За відсутності в Україні спеціального закону про імплементацію Угоди про асоціацію, питання про пряму дію є невизначеним. Одночасно із цим ще до УА судова практика України вже свідчила про можливість наділення нормами міжнародного договору характеру прямої дії. Так, зокрема, передбачається, що «суди при здійсненні правосуддя можуть застосовувати норми міжнародних договорів безпосередньо як частину законодавства України, якщо вжиття відповідних заходів належить до компетенції суду або якщо вони сформульовані в міжнародному договорі як норми прямої дії... Як норми прямої дії підлягають застосуванню судом, зокрема, норми міжнародних договорів України, що закріплюють права людини та основоположні свободи». Отже, Вищий спеціальний суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ визнає, що норми прямої дії мають не всі міжнародні договори, а деякі з них, зокрема ті, що безпосередньо встановлюють права для фізичних осіб. За своєю суттю це віддзеркалює аналогічний підхід й у правопорядку ЄС.

---

⁷¹ Прогрес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у 2020 році складає 26 %. URL: <https://uacrisis.org/uk/progres-vykonannya-ugody-pro-asotsiatsiyu-z-yes-u-2020-rotsi-skladaye-26-analilyka>.

Адаптація законодавства України — це перший етап тривалого процесу наближення національної системи права, включаючи також правову культуру, доктрину та судову і адміністративну практику, до системи права Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висуваються Європейським Союзом щодо держав, які мають намір приєднатися до нього. З огляду на таке розуміння процес адаптації має охоплювати як нормотворення, так і нормо застосування ⁷².

Серед інших перепон на шляху до ЄС експерти називають несприятливі геополітичні тенденції, брак стратегії нинішнього керівництва країни на європейському напрямі, внутрішні проблеми в ЄС, що також позначається на відносинах Києва та Брюсселя ⁷³.

Аналіз економічного співробітництва Україна – ЄС свідчить, що цей процес відбувається в умовах певних ризиків, які виникають як в результаті внутрішніх українських проблем, так і в контексті геополітичних змін.

Українці чекають від євроінтеграції позитивних змін особисто для себе, але сам євроінтеграційний процес вони перекладають на державу, високопосадовців або виносять за межі власного життя, власної свідомості.

Наведені факти засвідчують необхідність подальшого глибокого дослідження проблемних аспектів імплементації Угоди про асоціацію визначення системних ризиків та розробки заходів щодо їх усунення.

---

⁷²Чепульченко Т. О., Афанасьєва В. О. Проблеми європейської інтеграції України. *Право і суспільство*. 2019. Ч. 2. С. 46.

⁷³ Ключковський Я., Стюарт С., Вольчук К. Європейський шлях України : погляд іноземних експертів (інтерв'ю). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf.

РОЗДІЛ 3.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС В ПЕРІОД РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабна війна росії проти нашої держави, яка почалася 24 лютого 2022 року, вплинула на кожного українця, проте не зламала наш народ. Внаслідок цієї жорстокої збройної агресії прийшло чітке усвідомлення того, що свобода та незалежність є найвищими цінностями, за які варто боротися. Кожен українець відчув підтримку вільного світу, ще більше відчув себе частиною великої європейської родини. Кожен зрозумів важливість нашого зовнішньополітичного вибору, а саме: повноцінної інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур.

28 лютого 2022 р. Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі. 1 березня 2022 р. Європейський Парламент ухвалив резолюцію про підтримку надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, а 10-11 березня 2022 р. на неформальному саміті Європейської Ради у Версалі лідери ЄС визнали європейські устремління та європейський вибір України, як зазначено в Угоді про асоціацію і підтримали рішення Ради ЄС запропонувати Комісії надати свою думку щодо цієї заявки згідно з положеннями відповідних договорів ⁷⁴.

8 квітня 2022 р. під час візиту до м. Києва Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляен передала Президенту України В. Зеленському Опитувальник на відповідність Копенгагенським критеріям для здійснення оцінки спроможності держави виконувати зобов'язання щодо членства в ЄС та отримати статус кандидата у члени ЄС.

---

⁷⁴ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік.
URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

17 квітня 2022 р. Україна передала відповіді на Опитувальник Європейської Комісії щодо відповідності України політичним та економічним критеріям членства в ЄС, 9 травня — другу частину Опитувальника щодо відповідності українського законодавства, інституцій та практики праву ЄС у 33 сферах (біля 1800 питань).

17 червня 2022 р. Європейська Комісія оприлюднила Висновок, в якому рекомендувала надати Україні статус кандидата в члени ЄС. Позитивна оцінка Європейської Комісії створила передумови для прийняття відповідного рішення Європейською Радою. При цьому для України було визначено сім рекомендацій, виконання яких є необхідним для подальших кроків у процесі набуття членства в ЄС (зокрема щодо боротьби з корупцією, реформування правоохоронного сектору, імплементації антиолігархічного закону тощо).

Внаслідок злагодженої роботи всіх гілок влади, великого запиту українського суспільства на проведення подальших демократичних реформ, політичної готовності ЄС до ухвалення історично важливих рішень, 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС.

Однак, не все так просто було у взаємовідносинах України та ЄС із цим питанням, адже для позитивного його вирішення потрібна була одностайна підтримка усіх 27 країн-членів ЄС, а серед них залишаються розбіжності з питання надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Зокрема, особливу позицію щодо російсько-української війни й підтримки України займало угорське керівництво, а французький президент розмірковував щодо можливого приєднання України та деяких інших країн до європейського співтовариства в іншому, поза євросоюзницькому форматі, були певні вагання керівництва Німеччини, Австрії, Нідерландів, Данії і Швеції щодо надання Україні офіційного статусу кандидата на вступ до ЄС. Мало того, наприклад, якщо 78% європейців вважають, що влада Росії винна в ситуації, що склалася в Україні, то Болгарія і Кіпр — єдині дві країни ЄС,

де більшість громадян були не згодні з тим, що російська влада відповідальна за війну в Україні (46 і 52% відповідно). На жаль, такої думки дотримувалися також окремі представники т. зв. політичної еліти і в інших європейських державах. Численні факти свідчать про спробу Росії через лояльних до неї зарубіжних політиків, експертів та інститутів, а також підривну діяльність своїх дипломатичних представництв за кордоном, нав'язати світу потрібний їй погляд щодо російсько-української війни та української історії і культури загалом ⁷⁵.

Водночас, Єврокомісія й керівники держав-членів ЄС при ухваленні остаточного рішення щодо надання Україні офіційного статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу не могли не враховувати такі незаперечні факти, що:

71% європейців вважають Україну частиною європейської родини;

практично у всіх країнах-членах ЄС більшість підтримує вступ України до ЄС: згідно з опитуванням, 66% мешканців ЄС згодні з тим, що Україна повинна вступити до ЄС, коли буде готова — цю ідею в більшості підтримують у всіх країнах, крім Угорщини (де згодні лише 48%). Найбільша підтримка в Португалії (87%), Естонії (83%), Литві (82%) і Польщі (81%), навіть і в таких «проблемних» щодо цього питання країнах, як Німеччина (68%), Франція (65%) і Нідерланди (62%). А найбільше незгодних у Люксембурзі (38%), Греції (37%), Угорщині (36%);

більшість громадян країн-членів ЄС схвалюють постачання в Україну військової техніки: згідно з опитуваннями, закупки й постачання військового обладнання схвалюють 67% європейців. Найбільші показники зафіксовані у Фінляндії (90%), Естонії (87%), Польщі (86%), Литві (84%) та Португалії (83%), а найнижчі — на Кіпрі (31%) і в Болгарії (30%).

---

⁷⁵ Віднянський С. Еволюція взаємовідносин України і Європейського Союзу в умовах російсько-української війни та їх вплив на трансформацію українського суспільства. Аналітична доповідь. К. : Інститут історії України НАН України, 2023. С. 20.

також 93% громадян країн ЄС підтримують надання гуманітарної допомоги Україні, а 75% — прийом українських біженців (сьогодні в Європі понад 6 млн українських біженців, і країни ЄС із свого бюджету вже виділили 3,7 млрд євро для допомоги їм та планують збільшити її);

80% європейців схвалюють фінансову підтримку України: з 2014 р. Європейський Союз надав Україні 17 млрд. євро, а з початку широкомасштабної агресії росії — 2 млрд. євро на закупівлю зброї і розпочинає т. зв. План Маршалла для України, який допоможе державі відновити інфраструктуру й підтримати економіку нашої країни після війни, а Єврокомісія запропонувала Україні додаткову макрофінансову допомогу в 2022 р. у 9 млрд. євро. США, своєю чергою, в рамках 11 пакетів військової допомоги Україні, виділили їй уже понад 5 млрд. дол., а Конгрес США ухвалив Закон про ленд-ліз для України на 5 років (передача зброї тощо без затримок і процесуальної тяганини, а розрахунки після війни кредитами)⁷⁶.

Утім, одночасно із затвердженням статусу кандидата Брюссель висунув на адресу Києва рекомендації/умови/вимоги щодо проведення реформ, надавши список із семи пунктів, які треба виконати для того, щоб Україна змогла зберегти статус кандидата на вступ до ЄС. Тут варто зауважити, що європейські посадовці не вживають термін «умови» чи «вимоги» щодо переліку реформ, який має виконати Україна. У Брюсселі кажуть про «перелік із семи кроків». Київ також уникає зобов'язуючої термінології, наголошуючи, що робить ці реформи з власної волі, а не під примусом. Тому в українському уряді зазвичай кажуть про втілення «семи рекомендацій». Проте як би це не називалось, йшлося, по суті, про сім блоків реформ, виконання яких Європейська Комісія визначила як умову того, що статус кандидата на вступ України до ЄС як першого етапу на шляху до її повноправного членства збережеться, а саме про необхідність:

---

⁷⁶ Віднянський С. Еволюція взаємовідносин України і Європейського Союзу в умовах російсько-української війни та їх вплив на трансформацію українського суспільства. Аналітична доповідь. К. : Інститут історії України НАН України, 2023. С. 21.

1. Ухвалити та впровадити законодавство про процедуру добору суддів Конституційного Суду України, яке запроваджує попередній відбір суддів на основі оцінки їхньої доброчесності та професійних навичок, як рекомендувала Венеційська комісія.

2. Завершити перевірку доброчесності Радою з етики кандидатів у члени Вищої ради правосуддя та відбір кандидатів до створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

3. Посилити боротьбу з корупцією, зокрема на високому рівні, з ефективним її розслідуванням та судовими рішеннями; провести відбір та призначення на посаду нового директора Національного антикорупційного бюро України.

4. Забезпечити відповідність законодавства про боротьбу з відмиванням грошей за стандартами FATF; ухвалити комплексний стратегічний план реформування правоохоронного сектора.

5. Втілити у дію «антиолігархічний закон» для обмеження надмірного впливу олігархів на економічне, політичне та суспільне життя; це має бути зроблено юридично обґрунтованим способом та має враховувати майбутній висновок Венеційської комісії.

6. Подолати вплив корисливих інтересів через узгодження закону про ЗМІ з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги та передавши повноваження незалежному регулятору ЗМІ.

7. Завершити реформу законодавства про національні меншини згідно з рекомендаціями Венеційської комісії, разом із механізмами його негайного та ефективного впровадження.

Таке рішення Єврокомісії щодо України (а також щодо Молдови, воно майже ідентичне), теж не має аналогів в історії ЄС. Зазвичай Брюссель або каже, що держава готова до кандидатства, і рекомендує розпочати з нею переговори про членство, або визнає, що вона не готова, і пропонує повернутися до питання пізніше, коли претендент стане більш європейським

(таке рішення ЄК ухвалила щодо Грузії). По суті, Брюссель сказав, що Україна ще не готова повністю бути кандидатом, але, попри це, отримує статус просто зараз. При цьому, на відміну від усіх інших держав, яким давали статус кандидата, в українському висновку немає фрази про запрошення України (так само як і Молдови) до переговорів про членство навіть за виконання умов. А сім блоків реформ, перерахованих вище, необхідно виконати для того, щоби зберегти статус кандидата. Немає у висновках Європейської Комісії і дедлайну виконання цих умов, а лише йдеться про регулярну оцінку прогресу.

5 вересня 2022 р. Європейський Союз та Україна провели у Брюсселі восьме засідання Ради асоціації Україна – ЄС. У рамках засідання обговорено двосторонній порядок денний Україна – ЄС, зокрема виконання Угоди про асоціацію та поточний стан співпраці між Україною та Євросоюзом. Окрему увагу приділено обговоренню підтримки ЄС з початку російської збройної агресії, а також заявки України на вступ до Європейського Союзу. Радою асоціації Україна-ЄС підтверджено, що майбутнє України та її громадян знаходиться у Європейському Союзі, надано позитивну оцінку прогресу реформ в Україні, зокрема у сфері боротьби з корупцією, боротьби з шахрайством, відмивання грошей та верховенства права. Також узгоджено подальші спільні кроки щодо інтеграції України у Внутрішній ринок ЄС, насамперед, у частині поглиблення секторальної інтеграції, обговорено прогрес у впровадженні галузевих «безвізів» з ЄС, передусім митного, промислового, транспортного.

На полях восьмого засідання Ради асоціації Україна-ЄС підписано п'ять міжнародних договорів, зокрема: Угода про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021-2027); Угода про участь України в програмі ЄС для співробітництва в митній сфері; Угода про участь України в програмі ЄС щодо співпраці у податковій сфері Fiscalis; Угода про надання Україні бюджетної підтримки на 500 млн. євро для зменшення вразливості та

підвищення продовольчої безпеки України через підтримку постраждалого населення та сільськогосподарського виробництва; Додаткова Угода до Угоди про фінансування Програми ЄС з підтримки України в надзвичайній ситуації, що, зокрема, передбачає збільшення обсягів грантової підтримки на суму 122 млн. євро для органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій.

3 лютого 2023 р. у Києві відбувся Двадцять четвертий Саміт Україна – Європейський Союз, в якому Україна вперше взяла участь у статусі кандидата на членство в ЄС. Саміт відбувся за участі Президента України Володимира Зеленського, Президента Європейської Ради Шарля Мішеля та Президентки Європейської Комісії Урсули фон дер Ляєн. ЄС позитивно оцінив реформаторські зусилля України, зокрема, стосовно виконання семи рекомендацій, окреслених у відповідному висновку Європейської Комісії щодо статусу кандидата та відзначив рішучість України у виконанні необхідних вимог для початку передвступних переговорів якнайшвидше, а також наголосив на готовності тісно співпрацювати і надавати підтримку в зусиллях України із забезпечення повного виконання всіх умов. Українська сторона заявила про готовність продовжувати наполегливо працювати над підготовкою до переговорного процесу і у цьому контексті повідомила про ініціативу розпочати процес селф-скринінгу відповідності українського законодавства до права ЄС на основі переданого Єврокомісією Аналітичного звіту щодо імплементації Україною права ЄС (*acquis* ЄС). Документ підготовлений на основі опрацювання відповідей України до другої частини опитувальника Європейської Комісії щодо заявки України на членство в ЄС.

За підсумками 24-го Саміту Україна – ЄС оприлюднено Спільну заяву, яка визначає орієнтири співробітництва на наступний рік. Важливо, що в ній містяться потужні сигнали підтримки та відданості ЄС незалежності, суверенітету і територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

З початком збройної агресії рф економічна та фінансова системи України зазнали відчутного удару, що за негативного сценарію могло призвести до катастрофічних наслідків для держави. Вагому роль у підтримці економіки України на прийнятному рівні відіграла вчасно отримана зовнішня підтримка. Найважливішим елементом цієї роботи став започаткований інтенсивний діалог з країнами-партнерами, ЄС, міжнародними фінансовими та донорськими організаціями у частині залучення зовнішнього фінансового ресурсу для фінансування дефіциту державного бюджету. Так, у 2022 році Україною та ЄС було оперативно запроваджено три програми макрофінансової допомоги: екстрена програма макрофінансової допомоги ЄС (МФД-VI у розмірі до 1,2 млрд. євро у березні 2022 р.) та дві виняткові програми макрофінансової допомоги ЄС (МФД-VII у розмірі до 1 млрд. євро у липні та МФД-VIII у розмірі до 5 млрд. євро у жовтні 2022 р.). Вдала реалізація зазначених програм дала можливість отримати усі передбачені програмами транші та залучити до Державного бюджету фінансовий ресурс на загальну суму 7,2 млрд. євро. Крім того, 13 та 16 січня 2023 року Сторонами було підписано Меморандум про взаєморозуміння та Кредитну Угоду (щодо Інструменту надання підтримки Україні на 2023 рік (макрофінансова допомога +) на суму до 18 мільярдів євро)⁷⁷.

Забезпечено посилення санкційного тиску на рф. За період з лютого 2022 року по лютий 2023 року введено 10 пакетів обмежувальних заходів ЄС проти росії та білорусі. Санкційна політика реалізовувалась шляхом посилення режимів індивідуальних обмежувальних заходів (списки включають більше 1560 фізичних та 239 юридичних осіб), секторальних санкцій та режимів обмежувальних заходів у відповідь на незаконне визнання, окупацію чи анексію рф окремих територій України.

---

⁷⁷ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік.
URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

17 жовтня 2022 року під час засідання Ради ЄС із закордонних справ було прийнято рішення щодо започаткування Місії ЄС з військової допомоги для України в рамках Спільної політики безпеки і оборони (EU CSDP Military Assistance Mission in support of Ukraine, EUMAM Ukraine). EUMAM Ukraine забезпечує проведення індивідуальної, колективної та спеціалізованої підготовки для Збройних Сил України, включно з Силами територіальної оборони. Також Місія забезпечує координацію й синхронізацію діяльності держав-членів ЄС та інших міжнародних партнерів щодо проведення заходів з підготовки та буде відкритою для участі третіх країн. Мандат EUMAM Ukraine спочатку триватиме два роки, а фінансова базова сума загальних витрат на цей період становитиме 106 700 000 євро. Забезпечено розширення співпраці з ЄС у рамках новоствореного Європейського фонду миру (EPF) з метою покращення оборонного потенціалу ЗСУ. Забезпечено схвалення семи пакетів фінансової допомоги для потреб ЗСУ в рамках EPF по 500 млн. євро кожний. Загальна сума коштів становить 3,6 млрд. євро. Під час 24-го Саміту Україна – ЄС підкреслено готовність продовжувати надавати Україні військову підтримку, зокрема відзначено схвалення сьомого пакету для потреб ЗС України в рамках EPF та збільшити до кінця 2023 року загальну чисельність підготовлених представників ЗС України в рамках військової Місії ЄС з підтримки України (EUMAM Ukraine) удвічі ніж було оголошено до початку її практичної діяльності (близько 30 тисяч осіб). Також оголошено про надання Україні додаткової підтримки розміром 25 мільйонів євро для розмінування звільнених територій, що були тимчасово окуповані РФ. Додаткове фінансування включатиме необхідне устаткування для державних операторів протимінної діяльності України та підтримку спроможності української влади ефективно керувати національним сектором протимінної діяльності.

У червні 2023 р. Європейська комісія запропонувала створити спеціальний інструмент фінансування в обсязі близько 50 млрд. євро, який

забезпечить послідовну, передбачувану, а також гнучку підтримку України на період 2024–2027 років, адаптовану до безпрецедентних викликів підтримці країни у стані війни. Новий механізм для Українності, сприяння відновленню, а також модернізації країни під час впровадження ключових реформ на шляху її вступу до Європейського Союзу. Він, зокрема, підтримуватиме перехід до зеленої, цифрової та інклюзивної економіки, яка поступово узгоджується з правилами та стандартами ЄС. Така допомога базуватиметься на фінансовій підтримці держави у вигляді грантів і позик. Надаватися підтримка буде відповідно до Плану відновлення, реконструкції та модернізації країни, який підготує Уряд України. А 22 серпня 2023 р. до держбюджету України надійшов сьомий транш у розмірі 1,5 млрд. євро в межах масштабної програми макрофінансової допомоги ЄС (МФД). Ці кошти, як і в попередні періоди, спрямовуються на фінансування пріоритетних видатків держбюджету, зокрема соціальних та гуманітарних. Загалом у 2023 році Україна отримала вже 12 млрд. євро пільгового кредитного фінансування в межах цієї програми із передбачених 18 млрд. євро. Від початку повномасштабної війни з РФ загальний обсяг прямої бюджетної підтримки України, наданої у межах програм МФД, уже сягнув 19,2 млрд. євро⁷⁸. Це є ще одним підтвердженням, що Європейський Союз залишається непохитним у своїй підтримці незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів та повоєнної відбудови держави.

Здобувши офіційний статус кандидата на вступ до Європейського Союзу як перший етап на шляху до повноправного членства в ЄС, Україна отримала нові важливі для неї переваги. Насамперед, позитивне рішення Європейської Ради є потужним політичним сигналом, що ЄС змінює своє ставлення до України від «політики сусідства та східного партнерства» до

---

⁷⁸ Віднянський С. Еволюція взаємовідносин України і Європейського Союзу в умовах російсько-української війни та їх вплив на трансформацію українського суспільства. Аналітична доповідь. К. : Інститут історії України НАН України, 2023. С. 48.

«політики розширення», і одного дня Україна стане членом цього елітного європейського об'єднання. А сам процес приєднання розпочнеться після того, як усі нинішні держави-члени ЄС одноголосно підтримають рішення про початок переговорів про вступ, тривалість яких, як свідчить практика, може бути різною в кожному окремому випадку. Нагадаємо, що нині, окрім України, статус кандидата мають ще шість країн: Туреччина (отримала статус у 1999 році), Північна Македонія (2005), Чорногорія (2010), Сербія (2012), Албанія (2014), Молдова (2022). Подали заявку на вступ та вважаються потенційними кандидатами Боснія і Герцеговина, Косово та Грузія. У процесі переговорів країні-кандидату потрібно привести своє законодавство у відповідність до законодавства ЄС, а також імплементувати політичні, соціальні, економічні, судові та адміністративні реформи.

Отже, надання статусу кандидата стане потужним політичним поштовхом до прискорення розпочатих трансформацій в усіх, визначених ЄС, 35 політичних сферах та подальшої інтеграції України до спільного ринку Євросоюзу.

Окрім політичного аспекту, важливими є і економічні переваги від отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС. Країна-кандидат отримає доступ до фінансових інструментів Євросоюзу, які допоможуть швидше проводити необхідні реформи. Йдеться, зокрема, про т. зв. Єдиний передвступний інструмент — ІРА, спрямований на інвестування в соціально-економічну сферу країн-кандидатів. Діюча на сьогодні програма ІРА розрахована на 2021–2027 рр., її загальний бюджет складає 14,1 млрд євро. Частиною цього інструменту є програма IPARD, у рамках якої ЄС надає країнам-кандидатам фінансову й технічну допомогу для розвитку сільських територій і сталого сільськогосподарського сектора, що є особливо актуальним для України. Також Україна може отримати доступ до індивідуальних програм і проєктів економічної допомоги Європейського Союзу. Досвід використання цих інструментів фінансування та програм ЄС, а

також прямих іноземних інвестицій іншими країнами-кандидатами, свідчить про їхній вплив на зростання ВВП за паритетом купівельної спроможності. Крім того, Україна зможе отримувати довгострокові кредити від ЄС, а також допомогу у вигляді грантів на освіту, культуру, охорону здоров'я тощо.

За прогнозами аналітиків Центру «Нова Європа», Україна може стати привабливим місцем для європейських інвестицій уже після завершення російсько-української війни. Унікальність ситуації з Україною полягає в тому, що вона подала заявку на вступ до ЄС і отримала статус кандидата у розпал війни та потребуватиме значних фінансових надходжень для відбудови після її завершення, що може передбачати і особливий підхід із боку Європейського Союзу, зокрема розробку унікального комплексного механізму з відновлення України, який паралельно допомагав би їй у підготовці до повноправного членства в ЄС ⁷⁹.

14 грудня 2023 року лідери Європейського Союзу ухвалили рішення про початок переговорів з Україною і Молдовою про вступ у ЄС. Відповідне рішення було погоджене у Брюсселі під час саміту Євросоюзу. Для ЄС, як заявила президентка Європейського парламенту Роберта Мецола, рішення щодо початку переговорів про членство України та Молдови є демонстрацією єдності та дієвості: «Ми маємо продовжувати демонструвати єдність, лідерство та здатність до дії. Ми маємо вікно можливостей, і ми або тримаємо його відкритим, або, якщо ми його зачинимо, втратимо ці можливості».

---

⁷⁹ Фахурдінова М. Фінансування та поштовх до реформ : що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/11/7139235/>.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі запропоновано наукове вирішення проблеми реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС та розкрито її сутнісні характеристики.

Результати дослідження свідчать про реалізацію мети та завдань, що дало змогу сформулювати висновки і рекомендації, які мають теоретичне та практичне значення.

1. Визначено, що теоретичні засади політичного і економічного співробітництва між Україною та ЄС засновуються на основних положеннях теорії європейської інтеграції, що передбачає встановлення системи державного управління у цій сфері, яка ґрунтується на компетентності, відповідальності, стратегічному довгостроковому плануванні, поширенні зв'язків між суб'єктами економічної співпраці.

На основі ретроспективного аналізу економічного співробітництва між Україною та ЄС виокремлено основні етапи співпраці: I етап — підписання Угоди про партнерство та співробітництво з державами-членами ЄС (червень, 1994 р.), співпраця в рамках Європейської політики сусідства, ухвалення Спільної стратегії ЄС щодо України (1999); II етап — затвердження Програми інтеграції України до ЄС (2000), плану дій Україна – ЄС (2005), парафування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2012 р.), призупинення процесу підготування до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (21 листопада 2013 р.), переговори щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС; III етап — підписання та імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014 по теперішній час).

2. Досліджено організацію виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в 2015–2022 роках. Встановлено, що Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим

документом за всю історію України й одним із найбільших міжнародних договорів, укладеним ЄС. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і є стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Елементами, що її відрізняють, є: наближення свого законодавства до законодавства ЄС із метою лібералізації або навіть інтеграції до внутрішнього ринку об'єднання; комплексна програма адаптації секторальних законодавчих і нормативних актів України (транспорт, енергетика, послуги, сільське господарство тощо) до відповідних стандартів ЄС; застосування в Україні «спільних цінностей», на яких базується ЄС (демократія, повага прав людини та фундаментальних свобод, а також верховенства права); матеріально-правова частина, яка має назву «поглиблена та всеосяжна угода про вільну торгівлю», що ґрунтується на явному принципі обумовленості доступу до ринку.

3. Висвітлено особливості імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. З'ясовано, що внесення до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС значної кількості сфер співпраці зумовлює потребу реалізації її положень за допомогою низки правових інструментів. Імплементація в цьому випадку є фактичною реалізацією міжнародних обов'язків України на внутрішньодержавному рівні, що здійснюється способом трансформації норм права ЄС у національні нормативно-правові акти. Характерним для процесу імплементації УА є поетапне та планомірне запровадження *acquis* у порядку пріоритетності, беручи до уваги досягнення першочергових цілей національного розвитку та двостороннього співробітництва, а також логіку імплементації. Останнім у цьому сенсі є План заходів з імплементації Угоди про асоціацію (2017 р.), прийнятий Постановою Кабінету Міністрів України, що є наймасштабнішою системною та комплексною програмою дій, які повинні реалізувати органи виконавчої

влади з метою виконання зобов'язань щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

4. Виокремлено проблемні аспекти реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стало важливим кроком для економічного співробітництва у більш ніж у 30 сферах, лібералізації і синхронізованого відкриття ринків ЄС та України, взаємного збалансування торгівлі, надання на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС, запровадження спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Але подальший розвиток економічних відносин між Україною та ЄС потребує нового формату співробітництва, який необхідно нормативно й організаційно опрацювати, визначивши всі зовнішні та внутрішні ризики та основні напрями діяльності державної влади щодо їх подолання.

Для досягнення збалансованого економічного співробітництва між Україною та ЄС необхідно мати відповідний рівень узгодженості законодавства України з правовими нормами Євросоюзу. Процес гармонізації національного законодавства до права ЄС включає два компоненти: 1) процес перенесення (транспозиції) у національне законодавство відповідних норм спільного правового здобутку ЄС (так званого *acquis communautaire*, або просто *acquis*); 2) процес впровадження та виконання нормативно-правових положень.

Основні ризики для України, що виникають із переформатування європейської інтеграції, пов'язані з можливістю фрагментації європейського простору та, як наслідок, виникненням складних політичних дилем вибору та додаткових фінансових витрат, певним звуженням можливостей доступу до коштів ЄС, загостренням проблем з мігрантами та можливістю руйнації

Шенгенського режиму, ускладненням умов у сфері безпеки через зменшення підтримки з боку ЄС.

5. Обґрунтовано шляхи усунення ризиків та перспективні напрямки набуття Україною членства в ЄС.

Для України вступ до Європейського Союзу — це дуже амбітне й водночас складне завдання, яке потребуватиме консолідації всього українського суспільства. Першочерговим завданням, на переконання фахівців, є підвищення якості та спроможності державної служби України. Однак не менш важливо створити механізм координації зусиль та експертизи усіх учасників євроінтеграційних процесів.

До складності і проблем цих процесів можна додати і прорахунки та зайву обережність у політиці Європейського Союзу щодо України, про які вже йшлося, а також певні вагання щодо повноправного членства України в ЄС окремих країн-членів. Актуалізується необхідність розуміння європейською політичною елітою, а також суспільствами країн-членів ЄС, того, що без України великий проєкт формування об'єднаної Європи не може вважатися завершеним, а членство України в ЄС лише зміцнить це об'єднання демократичних держав, адже, за влучним висловом Юрія Андруховича, «Європа без України — це Недоєвропа».

Нарешті, серед об'єктивних і суб'єктивних причин, що гальмують реалізацію європейського вибору України, слід назвати ще один вагомий, чи не найголовніший чинник — російський, який, навіть за умов поразки РФ у війні з Україною, залишиться відчутним у європейській політиці й міжнародних відносинах. Тому нейтралізація або принаймні зменшення російського впливу як на внутрішню, так і на зовнішню політику України, а також політику держав-членів Європейського Союзу і суспільно-політичну думку європейської громадськості — принципове завдання української влади та дипломатів, у тому числі громадянського суспільства — т. зв. публічної та культурної дипломатії. Вони повинні бути щиро переконаними і

переконувати світ у тому, що в європейській інтеграції України немає альтернативи, що вона вигідна як Україні, так і Європейському Союзу, всім його державам-членам, що, врешті-решт, якщо Україна хоче зберегти свою незалежність та відновити територіальну цілісність, зміцнити демократичність національної влади та підвищити добробут населення, вона має за допомогою західних союзників перемогти в російсько-українській війні і не лише відродити, але й побудувати сучасну, квітучу, спрямовану на майбутнє Україну та стати справжньою демократичною європейською державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амстердамський договір від 02 жовтня 1997 р. URL: <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>.
2. Аналіз доступних ресурсів ЄС для підтримки реформ в Україні. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/icps_eu_funds.pdf.
3. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: <http://goo.gl/Xf7oab>.
4. Беренда С. В. Еволюція економічної інтеграції в країнах Європи : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 2012. 168 с.
5. Беркалова І. М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках ХХ ст. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38410714.pdf>.
6. Біловол В. С., Біленко А. О. Правові основи членства держав у Європейському Союзі та перспективи для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 282–284.
7. Віднянський С. Еволюція взаємовідносин України і Європейського Союзу в умовах російсько-української війни та їх вплив на трансформацію українського суспільства. Аналітична доповідь. К. : Інститут історії України НАН України, 2023. 64 с.
8. Гнатюк М. М. Україна потребує нової стратегії європейської інтеграції : мотиви та стратегічні завдання щодо виходу на новий рівень відносин з ЄС. URL: <file:///C:/Users/%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9/Downloads/669-2559-1-PB.pdf>.
9. Даниленко Л. І., Поліщук І. В. Перспективи та виклики євроінтеграційних процесів для України : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2013. 132 с.

10. Данкевич Є. М., Данкевич В. Є. Асоціація з ЄС : перспективи і ризику для товаровиробників та експортерів сільськогосподарської продукції. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 29–33.
11. Демченко І. С. Угода про асоціацію між ЄС та Україною : перспективи. *Національний вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 41. Т. 2. С. 211–216.
12. Дугінець Г. В., Тронько В. В. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ЗВТ+) між Україною та ЄС : реалії і перспективи. *Економічний часопис – XXI*. 2015. № 155. С. 10–13.
13. Економічна складова угоди про асоціацію між Україною та ЄС : наслідки для бізнесу, населення та державного управління / О. Бетлій та ін. Київ, 2014. 140 с.
14. Європейські стандарти в політичній, правовій та безпековій сферах. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b2/p1>.
15. Жовква І. І. Критерії членства СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. Київ, 2010. 84 с.
16. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (ACQUIS ЄС). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_UA.pdf.
17. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2017 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/pro-vikonannya-ugodi-pro-asotsiatsiyu-mizh-ukrainoyu-ta-evropeyskim-soyuzom-za-2017-rik.pdf>.
18. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2018 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report_UA.pdf.
19. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2019 рік. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/ar-aa-implementation-2019-4.pdf>.

20. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/euua_report_2021_ukr-2.pdf.

21. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

22. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС : економічні виклики та нові можливості : [наукова доповідь / За ред. В. М. Гейця, Т. О. Осташко]. Київ : ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», 2016. 184 с.

23. Інституційне та правове забезпечення європейської інтеграції України : виклики і завдання / Р. Петров та ін. Київ, 2015. 32 с.

24. Інтеграція у рамках асоціації: Динаміка виконання Угоди між Україною і ЄС. URL: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Integratsiya-u-ramkah-asotsiatsiyi-dynamika-vykonannya-Ugody-mizh-Ukrayinoyu-i-YES_ua.pdf.

25. Інтеграція України в ЄС : плюси і мінуси. URL: https://news.24tv.ua/integratsiya-ukrayini-v-yes-shho-tse-plyusi-ta-minusi_n1357884.

26. Історія становлення відносин Україна – ЄС. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>.

27. Казміришин Е. О. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. К., 2019. 251 с.

28. Казміришин Е. Адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 84–92.

29. Каргова В., Чижик О. Переваги та недоліки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Юридична газета онлайн*. 2018. № 23. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/perevagi-ta-nedoliki-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-es.html>.

30. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС : проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 112–117.

31. Ключковський Я., Стюарт С., Вольчук К. Європейський шлях України : погляд іноземних експертів (інтерв'ю). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf.

32. Козирєва О. В. Аналіз асиметричності Угоди про асоціацію України з ЄС. *Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2016. Вип. 5. С. 35–39.

33. Копенгагенські критерії. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf.

34. Костюченко Я. Модель інституційного забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 133–137.

35. Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : автореферат дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. 38 с.

36. Костюченко Я. М. Правові засади асоціації у відносинах Європейського Союзу з третіми країнами й міжнародними організаціями та Україною : дис. д-ра юридичних наук. Київ, 2020. 405 с.

37. Кривоногова А. В. Історія української євроінтеграції : відносини між Україною та ЄС. URL:

http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11329/1/Krивonogova__%20386-391.pdf.

38. Кузьо М., Черніков Д., Павлюк С., Хорольський Р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС : зміст та імплементація. Київ, 2015. 50 с.

39. Кулаковський К. О. Економічна складова євроінтеграційного процесу України : проблеми і перспективи. URL: <http://oaji.net/articles/2017/2071-1497876362.pdf>.

40. Кухарчук І. Ю., Батракова Н. Б. Європа далека і близька : можливості для малого та середнього бізнесу : посібник. Чернівці, 2015. 60 с.

41. Лісабонська угода від 13 грудня 2007 р. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206655%202008%20INIT>.

42. Лобанов А. А., Демченко О. Ф. Європейська інтеграція України : проблеми та перспективи реалізації інституційного та адміністративного потенціалу. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 5 (36). С. 354–357.

43. Львова О. Г. Ідейні засади європейської інтеграції. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6145/L%27vova_Ideyni_z_asady_eyevropeys%27koyi_intehratsiyi.PDF.

44. Малімон В. І., Малімон Д. А. Сучасні ризики економічного співробітництва Україна – ЄС. *Концептуальні напрямки розвитку наукових знань* (частина I) : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30–31 грудня 2019 року). Київ : МЦНІД, 2019. С. 5–7.

45. Маниліч М. І., Штерма Т. В. Угода про асоціацію між Україною та ЄС : переваги та виклики. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/04.pdf>.

46. Мартинов А. Ю. Україна в спільній зовнішній і безпековій політиці Європейського Союзу (2014–2023). К. : Інститут історії України НАН України, 2023. 48 с.

47. Моніторинг реалізації Стратегії розвитку МСП України на 2017–2020 роки, OECD Publishing, Paris. URL: <http://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoringthe-Implementation-of-Ukraine's-SME-Development-Strategy-2017-2020-UKR.pdf>.

48. Мосьондз С. О., Казміришин Е. О. Стратегічні вектори адміністративно-правового забезпечення державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 3. С. 32–38.

49. Муравйов В. І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами : дис... д-ра юрид. наук. Київ, 2003. 38 с.

50. Нечипорук К. О., Щерба Р. І. Угода про асоціацію України та ЄС : процес укладення угоди та його наслідки для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22. С. 5–9.

51. Никифорак О. Я., Кузьмук І. Я. Основні напрями економічної співпраці в межах угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 22. С. 32–35.

52. Ніццький договір від 26 лютого 2001 р. URL: http://ec.europa.eu/comm/nice_treaty/index_en.htm.

53. Організація економічного співробітництва та розвитку : історія. URL: <http://www.oecd.org/about/histor>.

54. Палагнюк Ю. В. Еволюція теоретичних основ європейської інтеграції : державно-управлінський аспект. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02\(10\)/7.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2013-02(10)/7.pdf).

55. Панфілова Т. Організація виконання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3. С. 98–104.

56. Паянова Л. В. Удосконалення механізмів державного управління розвитком економічного співробітництва між Україною та Європейським

Союзом. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. К., 2019. 236 с.

57. Переформатування європейської інтеграції : можливості і ризики для асоціації Україна – ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. Київ : Заповіт, 2018. 213 с.

58. Питання європейської та євроатлантичної інтеграції : указ Президента України від 20 квітня 2019 р. № 155/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1552019-26586>.

59. Підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС : наслідки, завдання та перспективи. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-04/asocyuasya-8775f.pdf>.

60. План дій «Україна – Європейський Союз». Європейська політика сусідства від 12.02.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text.

61. Поглиблення відносин між ЄС та Україною Що, чому і як? / М. Емерсон та ін. Київ, 2016. 239 с.

62. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію від 20 листопада 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_990.

63. Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001100-02>.

64. Правова природа та структура угоди про асоціацію. URL: <https://eu-agreement.ed-era.com/b1/p2>.

65. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.

66. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : закон України від 01 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

67. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : указ Президента України від 11 червня 1998 р. № 615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.

68. Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.

69. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 14. Ст. 154.

70. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.

71. Прогрес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС у 2020 році складає 26 %. URL: <https://uacrisis.org/uk/progres-vykonannya-ugody-pro-asotsiatsiyu-z-yes-u-2020-rotsi-skladaye-26-analityka>.

72. Прокопенко Л. Л., Ракша О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного управління*. 2018. № 3. С. 56–62.

73. Рада Європи : хто ми. URL: <https://www.coe.int/ru/web/about-us/who-we-are>.

74. Резніков В. В. Концептуальні засади стратегії формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 1 (44). С. 66–72.

75. Резніков В. Формування й реалізація державної політики у сфері європейської інтеграції України : проблеми та суперечності. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 4. С. 90–96.

76. Рилач Н. Використання можливостей угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом для інтеграції в європейський дослідницький простір. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2018. № 47–48. С. 43–49.

77. Саміт Україна – ЄС. Підсумки та плани на майбутнє. URL: <https://denzadnem.com.ua/aktualno/67556>.

78. Саміт Україна – ЄС : результати п'яти попередніх зустрічей. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/10/06/infografika/polityka/samit-ukrayina-yes-rezultaty-pyaty-poperednix-zustrichej>.

79. Сембай Н. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет державної політики України. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/16599>.

80. Совівський О.М. Особливості формування та реалізації державної політики у сфері європейської інтеграції України. *Інвестиції : практика та досвід*. 2011. № 24. С. 133–135.

81. Степаненко Н. О., Степаненко В. О. Інтеграція України до Європейського Союзу : переваги та недоліки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 61. С. 62–67.

82. Стефанішина О. Зробити кроки назустріч. URL: <https://zn.ua/ukr/international/zrobiti-kroki-nazustrich.html>.

83. Сушко О. В. Впроваджуючи Угоду про асоціацію Україна – ЄС : перші уроки, наслідки, практики використання. URL: <file:///C:/Users/%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9/Downloads/kasZpp26Zfinal.pdf>.

84. Тарасенко К. В., Серета Т. М. Конституційно-правова основа та інституційне забезпечення співробітництва України із Європейським Союзом. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 400–404.

85. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони : закон України від 16 вересня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

86. Угода про асоціацію Україна – ЄС : дороговказ реформ / О. Сушко та ін. Київ : Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, 2012. 55 с.

87. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

88. Фахурдінова М. Фінансування та поштовх до реформ : що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/11/7139235/>.

89. Хомутенко Л. І., Хомутенко А. В. Теоретичне підґрунтя формування об'єднаної Європи. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4. С. 126–132.

90. Яков'юк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС : загальнотеоретичний аналіз : монографія. Харків : Право, 2013. 760 с.

91. Colomer Josep M. *Great Empires, Small Nations. The Uncertain Future of the Sovereign State*. London ; New York : Routledge, 2007. 114 p.

92. Ukraine : EU report notes continued implementation of the reform agenda thought challenges remain. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2259?fbclid=IwAR1wjdVL62k0UrsbMptxoO_hAylUOIQLSk7OOP74-nqBLRg5WgNRph2UyXs.

93. Vaubel R. Comments on article by Lenaerts and de Smijter. *Reforming of the Treaty on European Union. The Legal Debate*. The Hague : Kluwer LawInternational, 1996. 784 p.

94. Zimmerman J. F. National-State Relations: Cooperative Federalism in the Twentieth Century. *The Journal of Federalism*. 2001. № 31 (2). P. 15–30.